

แนวทางการให้คำปรึกษาครอบครัวในสถานการณ์โควิด-19

GUIDELINES FOR FAMILY COUNSELING IN THE COVID-19 SITUATION

นายวรเศรษฐ์ บัวดอก

Mr.Vorasate Buadork

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy, Buddhist Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail : pciinter001@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 มกราคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

สถานการณ์โควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ชีวิตแบบกระทันหัน ส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ชีวิต ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา โดยเฉพาะผลกระทบต่อสภาพจิตใจ ถ้าหากไม่มีวิธีรับมืออย่างถูกต้อง ในระยะยาวอาจสร้างบาดแผลทางจิตใจ ส่งผลให้เกิดเป็นโรคทางจิตเวชต่าง ๆ ตามมาได้ การรับมือกับสภาพจิตใจ ให้สามารถก้าวผ่านวิกฤต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น สิ่งแรกที่เราควรทำ คือการตั้งสติ ทำความเข้าใจว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตอนนั้น เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถควบคุมได้ ควรกลับมาอยู่กับปัจจุบัน รู้ทัน และเปิดรับการมีอยู่ของอารมณ์ ความรู้สึก เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่หากต้องตกอยู่ในสถานการณ์ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ มักจะมีความคิดที่เป็นกังวลเกิดขึ้นมาเสมอ ดังนั้นการมีสติ เข้าใจตัวเอง กล้าเผชิญหน้า กับปัญหาที่เข้ามา และดูว่ามีอะไร ที่เราสามารถทำได้บ้าง คือวิธีรับมือที่ดีที่สุด แต่การรับมือกับความเครียดที่เกิดขึ้น ของแต่ละคนนั้นมีประสิทธิภาพไม่เท่ากัน คนทั่วไปอาจจะใช้เวลาในการปรับตัวไม่นาน แต่คนที่มีปัญหารุมเร้า ได้รับผลกระทบเยอะจนจัดการกับความเครียดได้ไม่ดีพอ บทความนี้ต้องการนำเสนอแนวทางการให้คำปรึกษาครอบครัวที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้แนวทางพุทธจิตวิทยา เริ่มต้นที่ตนเองและครอบครัว คือการอยู่กับปัจจุบัน เข้าใจความจริงตามธรรมชาติ ใช้การไตร่ตรองอย่างมีสติ ดำเนินชีวิตได้อย่างสุขุมรอบคอบ ปรับรูปแบบการดำเนินชีวิต จะสามารถทำให้ตัดสินใจแก้ไขปัญหามีหรือมีกระบวนการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การให้คำปรึกษาครอบครัว, สถานการณ์โควิด-19, พุทธจิตวิทยา

Abstract

The situation of COVID-19 has caused a sudden change in lifestyle habits which impact in many areas such as family life, economy, society, education, especially the psychological impact. If there is no right way to cope it, it may cause psychological trauma in the long run, resulting in various mental diseases. In order to overcome such crisis, first we should have consciousness and comprehend that

we cannot control the happening situation, and then back to the present, understand and acknowledge emotion and feeling. Because it is natural that human beings are always agitated when they encounter the uncontrollable situations. Therefore, having consciousness, self-understanding, daring to face with problems and seeing what can be done are the ways to cope with the situation. But each person has different ways to manage the stress. The average person may not take long to adjust the situation. However, some people have been beset with so serious problems that they can't manage their stress well enough. This article presents a family counseling approach to help solve problems by Buddhist psychology. It starts at oneself and the family by living at the present, understanding the natural truth, having meditative consciousness, living life wisely and adjusting the lifestyle to be able to make decisions, solve problems or live appropriately.

Keyword: Family Counseling, COVID-19 Situation, Buddhist Psychology

บทนำ

สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) เป็นภัยที่คุกคาม ต่อโลก ทุกประเทศมีนโยบายป้องกันและกักกั้นให้เกิดความวิตกกังวลอย่างมากต่อประชาชน เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคใหม่ เรามักกลัวสิ่งที่ไม่รู้ และเลยไปจนถึงการแสดงความรู้สึกกลัว รังเกียจ คนป่วย จนกลายเป็นความวิตกกังวล ความขัดแย้งภายในจิตใจและความเครียด ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจของบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ใหญ่และเด็ก เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเกิดความวิตกกังวล พ่อแม่ประสบปัญหาต้องหยุดงาน หรือการทำงานที่บ้าน โรงเรียนหยุดเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ครอบครัวมีผู้สูงอายุที่ต้องดูแลและมีภาระในการติดเชื้ หลาย ๆ สิ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ครอบครัวตกในสภาวะวิกฤต พวกเขาต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจหาทางออกของปัญหา ปรับเปลี่ยนชีวิต และเป็นตัวของตัวเอง แล้วจะทำให้อย่างไรให้ครอบครัวเข้มแข็งรับมือกับสถานการณ์ โควิด-19 อย่างมีสติ

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ครอบครัวอยู่ในสภาวะสมดุล (Equilibrium) และทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารได้ดี สามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอก เพราะครอบครัวเป็นระบบ ๆ หนึ่ง ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 จึงเป็นปัญหาของทุกคนในครอบครัวที่จะต้องร่วมมือกันหาทางแก้ไข บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการให้คำปรึกษาครอบครัวในสถานการณ์โควิด-19 เป็นแนวทางใช้ใจรักเข้าใจด้วย พุทธจิตวิทยา เยียวยาใจให้สมดุล เพื่อให้ผ่านพ้นเหตุการณ์หรือวิกฤตต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้ผู้อ่านได้นำไปใช้สร้างพลังบวกให้ครอบครัวมองมุมบวกเป็น เห็นทางออกในทุกปัญหาแม้ในยามวิกฤต พลังยึดหยุ่นครอบครัวที่ปรับตัวได้ ปรับเปลี่ยนเป้าหมาย หรือบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระที่เกิดขึ้น และพลังร่วมมือครอบครัวที่ปรองดอง เป็นทีม มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรค เพื่อช่วยให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจในการสร้างสุข ลดทุกข์ เป็นเกราะป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในครอบครัว ช่วยให้สามารถฟื้นตัวกลับมาเผชิญปัญหาต่ออย่างเข้มแข็ง และเป็นรากฐานของชุมชนที่เข้มแข็ง

ปัญหาในครอบครัวในสถานการณ์โควิด-19

หลาย ๆ ครอบครัวที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) หลังต้องอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาในบ้าน พ่อ แม่ ลูกให้มากที่สุดตามมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 นั่นคือ ความไม่เข้าใจ และทะเลาะกัน เพราะการที่ครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าในสถานการณ์เช่นนี้ บางคนมองว่าเป็นช่วงเวลามีค่าที่ได้ใช้เวลาด้วยกัน จากเดิมที่พ่อหรือแม่อาจไม่มีเวลาให้ลูก สามีไม่มีเวลาให้ภรรยาเพราะทำงานหนัก และเลิกงานกว่าจะเดินทางกลับถึงบ้านก็ตึกตื่น แต่พอมีเวลาอยู่ร่วมกันมาก ๆ กลับกลายเป็นทะเลาะกับคนในครอบครัวมากขึ้น สาเหตุนั้น นพ.อภิชาติ กล่าวว่า ในภาวะที่มีการแพร่ระบาดของโรคใด ๆ เป็นธรรมดาที่คนจะรู้สึกเครียดหรือกังวล เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงความเคยชินอีกทั้งคนไทยไม่เคยเจอสถานการณ์โรคระบาดมาก่อน

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจากพ่อแม่เคยทำงานนอกบ้านต้องมาทำงานในบ้าน ส่วนลูกๆ ต้องอยู่บ้านเพื่อเรียนออนไลน์แทนการไปโรงเรียน เมื่อต้องอยู่ในพื้นที่อันจำกัด หรือจำกัดเวลาในการอยู่ข้างนอกทำให้ไม่คุ้นชินจนเกิดความเครียดทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว หรือบางคนเกิดความเครียดจากนอกบ้าน เช่น ตกงาน ปัญหาเศรษฐกิจ สุขภาพ เมื่อต่างคนต่างมีความเครียดคนละแบบ แต่มาอยู่ด้วยกัน จึงมีเรื่องของอารมณ์มาเกี่ยวข้อง การอยู่ดูแลลูกเกือบ 24 ชั่วโมง ก็มีส่วนทำให้พ่อแม่เหนื่อยเพิ่มขึ้น และจากที่เคยออกไปกินอาหารกันนอกบ้าน ต้องมาทำกินเองทุกมื้อก็จะเหนื่อยกับการคิดเมนูต่าง ๆ ในแต่ละมื้อ นอกจากนี้การสื่อสารกันภายในครอบครัวที่ไม่ชัดเจน บางครั้งพ่อ แม่ สามี หรือภรรยา พูดเพื่อหวังดี แต่อีกฝ่ายกลับรู้สึกมีความคิดเห็นที่ต่างกัน หรือสื่อสารกันผิดก็ทำให้ไม่เข้าใจ หรือทะเลาะกันได้

การให้คำปรึกษาครอบครัวในสถานการณ์โควิด-19 ตามหลักพระพุทธศาสนา

สถานการณ์โควิด-19 เป็นวิกฤตของโลกครั้งใหญ่ที่กระทบทั้งวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตที่ไม่ได้เตรียมพร้อมตั้งรับมาก่อน ในทางพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนให้ฝึกพิจารณายอมรับความจริง 5 ประการ คือ 1) เราจะต้องแก่เป็นธรรมดา 2) เราจะต้องเจ็บไข้เป็นธรรมดา 3) เราจะต้องตายเป็นธรรมดา 4) เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น 5) เรามีกรรมเป็นของเฉพาะตน เมื่อทำกรรมใดไว้ ดีหรือชั่วก็ตาม เราจะต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้น ซึ่งทำให้ตระหนักรู้ว่ามนุษย์ก็ไม่สามารถพิชิตโรคที่มองไม่เห็นได้ทุกอย่างด้วยยาปฏิชีวนะ แล้วจะมีวิธีการอย่างไร เพื่อประคับประคองครอบครัวให้ผ่านสถานการณ์นี้ไปได้

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่ใช้ในการสร้าง “วัคซีนใจในครอบครัว” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งครอบครัว เพื่อให้เกิดความเข้าใจความจริงตามธรรมชาติ การคิดไตร่ตรองตามความจริง และการมีสติเพื่อปรับตัว ปรับแนวทางการดำเนินชีวิต ไม่ตื่นตระหนก หรือตกอยู่ในกองทุกข์ โดยไม่ลุกขึ้นมาต่อสู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นโดยใช้ปัญญา ได้แก่ “ไตรลักษณ์” กับการเข้าใจสภาวะแห่งความเป็นมนุษย์

ไตรลักษณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558) คือ ลักษณะ 3 ประการ อากาโรที่เป็นเครื่องกำหนดหมาย 3 อย่าง อันให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอย่างนั้น ๆ ตามธรรมดาของมัน ได้แก่

1. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง

2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์
3. อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน

กล่าวคือการที่หลักไตรลักษณ์เน้นให้เห็นถึงไม่เที่ยง มีความไม่คงทนและสามารถแตกสลายได้ รวมทั้งยังพยายามมุ่งเสนอว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีความหมายแห่งความเป็นตัวตน ไม่มีลักษณะอันใด ทำให้ยึดถือเป็นตัวเราจึงสามารถนำมาประยุกต์ให้เห็นได้ว่าชีวิตเมื่อเกิดมาแล้ว จำเป็นต้องเผชิญกับสถานการณ์แห่งทุกข์ทางกายหรือทุกข์ทางใจทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาหลักไตรลักษณ์ประกอบก็ทำความเข้าใจปัญหาความยึดหยุ่นทางใจว่าเป็นสถานการณ์ธรรมดาแห่งชีวิต จะสามารถช่วยให้ได้สติและระลึกถึงการลดความเป็นตัวตน จนสามารถเข้าใจปัญหาและหนทางแห่งการปล่อยวางเพื่อไปสู่ความสุขได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุตจินดาภรณ์ (ยงยุทธ ญาณสมปนโน) (2560) พบว่าไตรลักษณ์แก้ปัญหาชีวิตได้ สอนให้เรารู้เท่าทันยอมรับความจริงเป็นวิธีการวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลายให้สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ เป็นท่าที่แห่งปัญญา เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา แนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรลักษณ์ในการบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบัน และในจังหวัดบุรีรัมย์มีปัญหาเรื่องทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ โดยทั่วไปแล้วมีทุกข์อีก 4 ด้าน คือ (1) ด้านครอบครัว (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านสังคม และ (4) ด้านจิตใจ ซึ่งการแก้ปัญหาคือ 4 ด้านนี้จะต้องรู้และเข้าใจในหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจตา รู้ว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลง ทุกขตา รู้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต่าง ๆ เป็นทุกข์ อนัตตตา รู้ว่าไม่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ได้เมื่อเข้าใจหลักไตรลักษณ์นี้แล้วก็จะบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบันได้

“หลักโยนิโสมนสิการ” กับการไตรตรองเพื่อให้เข้าใจและพ้นสภาวะความยึดหยุ่นทางใจ

โยนิโสมนสิการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556) แปลว่า การทำในใจโดยแยกกายหรือคิดถูกวิธีแปลง่าย ๆ ว่าความรู้จักคิดหรือคิดเป็นหมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญาคือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปทานของตนเองเข้าจับ หรือเคลือบคลุมทำให้เกิดความตึงเครียดและแก้ปัญหาได้ ขอนี้เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายในหรือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกตามองกรรมที่ใช้งานวาวิธีการแห่งปัญญา

กล่าวคือการที่หลักโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นให้คนในสังคมสามารถตระหนักคิดไตรตรองถึงสถานการณ์ปัญหาความยึดหยุ่นทางใจ หรือวิธีการดำเนินชีวิตได้อย่างสุขุมรอบคอบ จะสามารถทำให้ตัดสินใจแก้ไขปัญหามีกระบวนการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถลดปัญหาที่จะตามมาจากการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดได้ ถ้าหากสามารถใคร่ครวญหรือสร้างการเรียนรู้ได้อย่างรอบด้าน เมื่อจะประสบปัญหาหรือจำเป็นจะต้องลงมือดำเนินการแก้ไขปัญหาใด ๆ ก็ตาม จะสามารถลดความยึดหยุ่นทางใจจากการต้องดำเนินการ ดังนั้นหลักโยนิโสมนสิการ จึงถือเป็นกระบวนการคิดเพื่อไตรตรองอย่างรอบด้านและลดปัญหาความยึดหยุ่นทางใจให้น้อยลงไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2550) ได้กล่าวถึงโยนิโสมนสิการว่าเมื่อใดที่เด็กมีโยนิโสมนสิการอย่างแท้จริงแล้ว เด็กจะสามารถเอาประโยชน์ได้จากทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่จากสิ่งที่เลวที่สุด เพราะโยนิโสมนสิการไม่ว่าจะมีวิธีคิดแบบใดก็ตามแต่ก็มีสาระสำคัญสองอย่าง คือ

- 1) สามารถมองและคิดพิจารณาให้เข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งนั้น

2) สามารถฟื้นฟูประโยชน์จากสิ่งนั้น ๆ ได้ ไม่ว่าจะมันจะเลวร้ายแค่ไหนก็เรียนรู้เอามาใช้ได้ จะต้องทำสองอย่างที่ว่านี้พร้อมกัน ถ้าใช้หลักนี้จะพัฒนาเด็กได้ผลหลายอย่าง ฉะนั้น โยนิโสมนสิการ จึงเป็นองค์หลักของการศึกษาที่จะต้องเน้นกันอยู่ตลอดเวลา

วคิน อินทสระ (2534, 98-99) กล่าวถึงโยนิโสมนสิการว่า ช่วยให้เราเข้มได้ แม้ในคราวมีทุกข์ นานัปการและมีโรคร้ายรุมล้อม เพราะเห็นประโยชน์ว่า ทำให้เราฉลาดขึ้น สามารถเรียนรู้ค้นคว้าสิ่งต่าง ๆ เรียนรู้เรื่องคน นิสัยคน ธรรมชาติของคน เรียนรู้เรื่องโรคและยาพร้อมวิธีแก้ไข โยนิโสมนสิการ ช่วยให้เราไม่ปล่อยใจเพเลิดเพลินหลงไหลในผลสำเร็จต่าง ๆ ที่โลกสมมติขึ้น สามารถเห็นคุณ และโทษของสิ่งเหล่านั้น มีปัญญาในการสลัดออกคือทำตนให้เป็นอิสระไม่สยบอยู่ติดกับสิ่งสมมติเหล่านั้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของโยนิโสมนสิการ สรุปได้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการมีความสำคัญ เนื่องจากการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการจะทำให้เกิดการคิดเช่นเดียวกันกับการคิดแบบมีวิจารณ์ญาณ ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและฉับไว รู้เท่าทันต่อประสบการณ์ต่อวัฒนธรรม ต่อสิ่งที่ถ่ายทอดหลังไหลเข้ามา ไม่ว่าจะจากอดีตของตนหรือจากที่อ่านภายนอกก็ตามแล้ว พิจารณาหาทางทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

“การเจริญสติ” หมายถึง การมีสติระลึกตัวพร้อม กำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลาย รู้เห็นตามความเป็นจริง การมีสติกำกับดูสิ่งต่าง ๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โคนรู้เท่าทันสภาวะของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้ายใด ๆ ซึ่งหากมองในมิติของการนำมาประยุกต์เพื่อจัดการความยึดหยุ่นทางใจแล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้หลักเจริญสติก็เพื่อ ให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ในการที่จะใช้เพื่อเจริญสติและพัฒนาความมั่นคงทางสมาธิให้กับผู้ปฏิบัติเราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเกิดกลุ่มการเรียนรู้วิปัสสนาสมาธิมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการเจริญสติและเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไป มีส่วนช่วยยกระดับกระบวนการคิดให้กับผู้เรียนรู้สามารถปล่อยวางปัญหาได้มาก

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2559, 805-820) กล่าวว่า ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาสติเป็นธรรมสำคัญในทางจริยธรรม เพราะเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเอง พุทธศาสนานับดำเนินชีวิตโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ สติมีความสำคัญมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกชั้น การดำเนินชีวิตหรือการประพฤติปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ นั้น มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อัปมาท” หรือความไม่ประมาท อัปมาทเป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งสำหรับความก้าวหน้าในระบบจริยธรรม มักให้ความหมายว่า การเป็นอยู่โดยไม่ขาดสติ การระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยอมถลาลงไปในทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า ตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำและต้องควรทำ ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่กระทำด้วยความจริงจัง

สรุปได้ว่าถ้าเราเข้าใจว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เรามีกระบวนการคิดเพื่อไตร่ตรองอย่างรอบด้าน และลดปัญหาให้น้อยลงไปได้ ด้วยการเจริญสติ ยกระดับกระบวนการคิดให้กับผู้เรียนรู้สามารถปล่อยวางปัญหาได้มาก และจะทำให้เราคิดหาทางออกและค่อย ๆ คลี่คลายปัญหา และลุกฟิ้นกลับมาและเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างมีสติ

การให้คำปรึกษาครอบครัวตามหลักจิตวิทยา

การให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม (Experiential /Humanist Family Counseling) ผู้นำทฤษฎีคือ คาร์ล วิทเทคเกอร์ (Carl Whitaker), เวอร์จิเนีย ซาร์เทียร์ (Virginia Satir) ให้ความสำคัญเรื่องอารมณ์และความรู้สึก (Emotive and Affective) การ

สื่อสารที่มีประสิทธิภาพการอยู่กับปัจจุบัน (Here and Now) เนื่องจากมีมุมมองว่า อดีตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ ผลกระทบของเหตุการณ์ที่มีต่อตัวเราเท่านั้น เน้นในเรื่องการตระหนักรู้ (Awareness) การเติบโต (Growth) และความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตนเอง สามารถเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งค้นหาและแก้ไขข้อผิดพลาด สร้างเอกลักษณ์ สร้างความนับถือตนเองเพื่อให้เห็นคุณค่าในตนเองได้ และมีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองให้เติบโต

เป้าหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม คือการช่วยให้บุคคลพัฒนาการสื่อสารที่ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพการณ์ เรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหา มีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม และพัฒนาให้บุคคลมีวุฒิภาวะ มีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น (สไตส์ คัมพรีพอร์ตันต์, 2554)

การให้คำปรึกษาตามรูปแบบของซาร์เทียร์ (Satir Model) มีลักษณะพิเศษ ที่สามารถเข้าถึงแก่นของความเป็นมนุษย์ มีความเข้าใจคนอย่างลึกซึ้ง และมีวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ใจให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้รวดเร็ว ช่วยให้การให้คำปรึกษาทำได้ง่ายขึ้น โดยมีเป้าหมายคือเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าของตนเอง ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเป็นคนเลือกเอง ตัดสินใจเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองมากขึ้น ผู้ให้คำปรึกษาต้องเข้าใจธรรมชาติของคน ได้เปรียบเทียบคนเหมือนภูเขาน้ำแข็งซึ่งจะมีส่วนโผล่พ้นผิวน้ำเพียงเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่อยู่ใต้น้ำทำให้มองไม่เห็นด้วยสายตา ส่วนเหนือน้ำใช้แทนพฤติกรรมที่คนภายนอกสามารถมองเห็นได้ ส่วนใต้น้ำแทนจิตใจของคนที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตา แต่ต้องใช้การพูดคุย ซักถาม ทำความเข้าใจ (นงพงา ลิ้มสุวรรณ, 2556)

การปรับตนเองและครอบครัวในสถานการณ์โควิด-19

โควิด-19 แม้จะเป็นโรคที่ไม่รุนแรงถึงขั้นที่เป็นแล้วเสียชีวิตทุกคนก็ตาม แต่ก็แพร่กระจายไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความหวาดระแวงไปทั่ว หลายอย่างชะงักงัน ไปจนถึงขั้นหยุดชะงัก แต่ในทางกลับกันก็กระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อเป็นทางเลือกสู่ทางรอดมากขึ้น ในทุกวิกฤตมีโอกาสนอนอยู่เสมอ ขอให้รับมืออย่างมีสติ โรคระบาดทำให้หวาดกลัว แต่ทำให้ได้เรียนรู้วิธีป้องกันตัวเองมากขึ้น โรคระบาดทำให้หลายธุรกิจหยุดชะงัก แต่อาจเป็นโอกาสในการกลับมาตั้งหลัก เพื่อเตรียมก้าวเดิน หรือก้าวกระโดดไปให้ไกลกว่าเดิม อย่าท้อแท้ แต่ให้มองหาโอกาสที่เป็นทางเลือกสู่ทางรอดในยามวิกฤตให้เจอ

กมลาค ภูวนาธิพงษ์ (2563) ได้เสนอวิธีคิดและวิธีปฏิบัติในช่วงสถานการณ์โควิด ได้แก่

1) ฝึกคิดให้ใจอยู่กับปัจจุบัน เพราะติดตามข่าวสารมาก ความคิดปรุงแต่ง จิตไหลไปอดีตและจิตล่องลอยไปคิดเรื่องอนาคตตลอดเวลา คิดถึงความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเศรษฐกิจ อาชีพ โรคภัยต่าง ๆ ทำให้ทนสภาพปัจจุบันไม่ได้ จนไม่ทันเห็นภัยที่คุกคามใจอยู่ตลอดเวลา ความเครียด ความวิตกกังวล ความท้อแท้ ความโกรธ ที่บั่นทอนจิตใจทำให้ทุกข์มาก เราจำเป็นจะต้องพาใจมาอยู่บ้าน คือ สติ

2) สร้างภูมิคุ้มกันทางใจ คือ การฝึกความรู้สึกตัว ในอิริยาบถต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ฝึกภาวนาอยู่กับลมหายใจเข้าออก ทำความรู้สึกตัว ถ้าใจเราผลอแวบ หมกมุ่นความคิด รู้ตัวเมื่อไร เราก็พาใจมาอยู่กับปัจจุบัน โดยมีลมหายใจเป็นตัวเชื่อม ตัวขจัดความกลัวจนขาดสติ

3) พ่อแม่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาเด็ก และเยาวชน เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนการแก้ปัญหา และอุปสรรคพร้อมให้คำแนะนำการปฏิบัติตนเองและต่อผู้อื่น ช่วยลดปัญหาที่เกิดจากความผิดพลาด เกิดความเครียด ความวิตกกังวล ความกลัวที่เกิดจากการสูญเสียต่าง ๆ และฝึกการยอมรับความจริง จากเหตุการณ์ครั้งนี้

4) พ่อแม่ควรสอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักการบริหารจัดการอารมณ์จิตใจ ให้ความสำคัญของจิตใจให้มากขึ้น เมื่อเจอสภาวะกดดัน ทำใจยอมรับความผิดหวัง สอนให้เด็กเข้าใจธรรมชาติของโลก เราจะอยู่อย่างไรกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน

5) ตั้งคำถามกับตัวเองบ่อย ๆ เราเอาชนะความกลัวในใจได้อย่างไร การเตรียมพร้อมกับการใช้ชีวิตแบบ New normal ฝึกพิจารณาทบทวนสถานการณ์ครั้งนี้ มีประโยชน์อะไรกับเราบ้าง เตือนใจให้ตระหนักว่า เราต้องอยู่กับโรคติดเชื้อไปอีกนาน แม้เวลาผ่านไป ก็อาจมีโรคชนิดใหม่ เกิดขึ้นอีก เราต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางกาย และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจเตรียมความพร้อมในการรับมือในวันข้างหน้า

6) ฝึกการแบ่งปันให้ผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เมื่อก่อนเราคิดจะทำความดีให้ใครหรือไม่ เมื่อเราสบาย มีความสุข ถ้าเรารู้สึกว่า สงสารคนอื่น อยากทำความดีเพื่อคนอื่น จิตพร้อมที่คิดสิ่งดีงาม พร้อมที่จะทำสิ่งเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมเป็นความสุขที่สร้างสรรค์ได้อย่างไร

7) การใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท อย่าให้ความกลัวมาปิดกั้นสติสัมปชัญญะ รู้ทันความกลัว อย่าให้ใครรอบงำใจ สร้างความรังเกียจ ซ้ำเติมผู้อื่น

8) เรียนรู้ที่ช่วยตัวเองให้มากขึ้น เมื่อมีปัญหา ด้วยการฝึกสติ สร้างสุขนิสัยใหม่ให้กับตัวเอง รักษาติกาทางสังคม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ไม่เอาตัวรอดเฉพาะตัว

9) ปรับวิธีคิดบวกต่อคนอื่น ระมัดระวังตัว ดูแลตนเอง ป้องกันตนเอง ไม่สร้างปัญหาให้กับคนอื่น แทนที่จะโทษคนอื่น เช่น เราปรับวิธีคิดของตัวเอง เราอาจจะมีเชื้อที่แพร่ไปคนอื่นได้ ทำให้เราต้องดูแลตัวเอง เราจะไม่ทำตัวเป็นปัญหาคนอื่น ไม่ต้องเรียกร้องให้เขาเข้าใจเรา วิธีนี้ทำให้เราคิดเป็นกุศลมากขึ้น และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้ดี

10) แสวงหาหลักธรรมที่เป็นที่พึ่งทางใจมากขึ้น หันมาสนใจความรู้สึกของตนเอง จิตใจเป็นอย่างไร ลดความต้องการภายนอกใช้ชีวิตให้ง่าย สุขให้ง่าย ทุกข์ให้ยาก พึ่งพาความสุขภายนอกให้น้อยลง

สรุป

ในสถานการณ์โควิด-19 แต่ละครอบครัวอาจได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิตมากขึ้นแตกต่างกันออกไป แต่ทุกครอบครัวควรตั้งสติ คิดใคร่ครวญวางแผนปรับตัว และรับมือกับเหตุการณ์อย่างมีสติ ไม่ใช่จมอยู่กับปัญหาและสิ่งที่เข้ามากระทบ การปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิต การทำงาน การดูแลตนเองและคนในครอบครัวอย่างมีสติ โดยใช้แนวการให้คำปรึกษาตามหลักพุทธจิตวิทยา ไปปรับใช้กับตนเองและครอบครัว การหันหน้าเข้าหากัน รับฟังปัญหา งดการตำหนิหรือประชดประชัน ปรับทัศนคตินี้ถึงแต่สิ่งดี ๆ ช่วยกันแก้ปัญหาอย่ามจะดีกว่าการจมอยู่กับปัญหาเพียงลำพัง หรือจัดระยะห่างให้แต่ละคนมีพื้นที่ส่วนตัวจะช่วยให้ไม่อึดอัด รู้สึกสบายใจเพื่อลดความอึดอัด ต่อจากนี้ไป วิถีชีวิตใหม่จะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการออกแบบ ทั้งส่วนตัว ครอบครัว การงาน และจะมีชีวิตอย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นางพงา ลีสุวรรณ. (2556). ชาเทียร์ จิตบำบัดและการพัฒนาตนเอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูสุตจินดาภรณ์(แยงยุท ญาณสมปโน). (2560). การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรลักษณ์เพื่อบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบัน, (ปริญญาวิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2556). โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 24), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- _____. (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 47, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- _____. (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). ธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สดใส คุ่มทรัพย์อนันต์. (2554). คู่มือครอบครัวบำบัดสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านครอบครัวและเด็ก, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2555). หนังสือในหลวงในดวงใจ. กรุงเทพมหานคร: เนชั่นเนล จีโอกราฟฟิก.
- วศิน อินทสระ. (2534). ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นอย่างไร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ปัญญา
- กมลาค ภูวนาธิพงษ์. (2563). พุทธจิตวิทยา บำบัดใจ ในสถานการณ์โควิด-19, สืบค้น 5 มกราคม 2564, จาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/1962?utm_source=category&utm_medium=internal_referral.

แนวทางการสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
GUIDELINES FOR BUILDING GOOD GOVERNANCE OF LOCAL
GOVERNMENT ORGANIZATION

ณัฏฐมลกานต์ ไชยวิมลศิริ

Nathamokarn Chaiwimonsiri

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuang

สุนทร ธนศิลป์พิชิต

,Sunait Thanasinlapaphichit

นักวิชาการอิสระ

Lecturer Faculty of Social Sciences Chaiyaphum Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : phaitoon2513888@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 กุมภาพันธ์ 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการอธิบายถึง หลักธรรมาภิบาลตามหลักบริหารจัดการที่ดีนั้น มีความสำคัญต่อการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานราชการที่เป็นนิติบุคคล เป็นหน่วยงานราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหาร มีความเป็นอิสระในการบริหารงานคลัง ภายใต้กฎหมายจัดตั้งและกรอบกฎหมายที่กำหนด ดังนั้น การบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องยึดเป็นแนวทางบริหารเพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการท้องถิ่น โดยหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล, แนวทางสร้างธรรมาภิบาล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This article describes that good governance principles according to the principles of good management are important to the administration of government agencies. In particular, the principles of good governance are used in the administration of local government organizations, namely, Provincial Administrative Organization, Municipality, Sub-district Administrative Organization, Bangkok and Pattaya. Since the local government organization is a juristic person that is closest to

the people, free to set management policy and manage treasury under the established laws and legal frameworks, the administration based on the principles of good governance is essential. And it is important for local administrators to adhere to the administrative guidelines in order to ensure efficient local administration for the most benefit to the people. The principles of good governance consist of the rule of law, virtue, transparency, participation, accountability and worthwhileness.

Keywords : principles of good governance, guidelines of governance building, local government organization

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับว่าเป็นหน่วยงานราชการที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้การปกครองตามรูปแบบการปกครองท้องถิ่น เพื่อจัดบริการสาธารณะให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ย่อมจะรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นกระบวนการบริหารจัดการท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนและแก้ปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

ดังนั้น การบริหารจัดการที่ดี โดยยึดหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางการบริหารอันจะนำไปสู่การบริหารจัดการท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนมากที่สุด ผู้เขียนจึงได้เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการท้องถิ่น และเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิดหลักธรรมาภิบาล

ความหมายธรรมาภิบาล

มีนักวิชาการและผู้ให้คำนิยาม “ธรรมาภิบาล” ไว้ดังนี้

คำว่า Government แปลว่า รัฐบาล Govern แปลว่า ปกครอง และ Governance ตลาดหลักทรัพย์ของไทยใช้คำว่า การกำกับดูแลกิจการ คำว่า Good Governance ภาครัฐใช้คำว่า ธรรมรัฐ และ ธรรมาภิบาล ส่วนภาคเอกชนใช้คำว่า บรรษัทภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี ดังนั้นธรรมาภิบาล หรือ Good Governance จึงหมายถึง หลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เช่นในองค์กร หรือในหน่วยราชการ

ไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง งานไม่ด้อยประสิทธิภาพ (กฤษฎี อุทัยรัตน์, 2546 อ้างในจำนงค์ นานองตุม, 2550, น.24)

ธรรมาภิบาล ซึ่งมาจากคำว่า Good Governance แต่จะให้ความหมายไปในทางการบริหารราชการ เพื่อให้แตกต่างจาก บรรษัทภิบาล (Corporate Governance) ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารของภาครัฐที่มุ่งความดีงาม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ และประชาชนอย่างทั่วถึงและยุติธรรม ธรรมาภิบาลจึงประกอบด้วย การบริหารที่ดีและมีความยุติธรรมทั้งเพื่อรัฐและเพื่อประชาชน (ถนัด เดชทรัพย์, 2550, น.8)

หลักธรรมาภิบาลสากล

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific : UNESCAP ได้ให้นิยามคำว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่ามีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนี้ การมีส่วนร่วม (Participation) นิติธรรม (Rule of Law) ความโปร่งใส (Transparency) การตอบสนอง (Responsiveness) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) ความเสมอภาค/ความเที่ยงธรรมและไม่ละเลยบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดออกไปจากสังคม (Equity and Inclusiveness) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) และภาระรับผิดชอบ (Accountability) ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 United Nations Development Programme : UNDP ได้ทบทวนและให้นิยามใหม่ว่าเป็นเรื่องของการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อจัดการกิจการของประเทศชาติบ้านเมือง รวมทั้งยังได้กำหนดคุณลักษณะของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาลซึ่งได้นำเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์เข้ามารวมไว้ด้วย รวม 9 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ชายและหญิงทุกคนควรมีสติที่มีเสียงในการตัดสินใจทั้งโดยทางตรงหรือผ่านทางสถาบันตัวแทนอันชอบธรรมของตน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการสามารถเข้ามีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์

2. นิติธรรม (Rule of Law) กรอบตัวบทกฎหมายต้องมีความเป็นธรรม และไม่มีทางเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน

3. ความโปร่งใส (Transparency) ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนอย่างเสรีของข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่มีความสนใจเกี่ยวข้องจะต้องสามารถเข้าถึงสถาบัน กระบวนการ และข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ทั้งนี้การได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ต้องมีความเพียงพอต่อการทำความเข้าใจและการติดตามประเมินสถานการณ์

4. การตอบสนอง (Responsiveness) สถาบันและกระบวนการดำเนินงานต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

5. การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโยบายและกระบวนการขั้นตอนใดๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6. ความเสมอภาค/ความเที่ยงธรรม (Equity) ชายและหญิงทุกคนต้องมีโอกาสในการปรับปรุงสถานะหรือรักษาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) สถาบันและกระบวนการต้องสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมก็ตาม ต้องมีภาระรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไปและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันของตน

9. วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ผู้นำและบรรดาสาธารณชนต้องมีมุมมองที่เปิดกว้างและเล็งการณ์ไกลเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและการพัฒนามนุษย์ (สังคม) รวมถึงมีจิตสำนึกว่าอะไรคือความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาดังกล่าว ตลอดจนมีความเข้าใจในความ

สลับซับซ้อนของบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในแต่ละประเด็นนั้น (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ออนไลน์)

สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลสากล เป็นหลักการบริหารเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม นิติธรรม ความโปร่งใส การตอบสนอง การมุ่งเน้นฉันทามติ ความเสมอภาค ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาวะรับผิดชอบ และวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

เพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ บรรลุผลตามเจตนารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้มีการกำหนดกติกาใหม่ของการบริหารราชการแผ่นดินขึ้นในรูปแบบของพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารราชการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

ซึ่งในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้มีการขยายความ

และเสนอแนะวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายไว้ในหมวดต่างๆ ดังกล่าว คือ

หมวด 1 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เป็นการปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศ โดยมีวิธีการดำเนินการต่างๆ ที่กำหนดไว้เป็นหลักทั่วไปให้ส่วนราชการนำไปเป็นแนวทางในการปรับใช้ เช่น ในการกำหนดภารกิจแต่ละเรื่อง ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประเทศ ความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนทั่วไป โดยก่อนการดำเนินการจะต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสีย และวางระบบหรือกลไกการทำงานที่ชัดเจน โปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นและสำรวจความพึงพอใจของสังคม เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเสมอ

หมวด 2 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ เป็นการมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติงานที่สอดคล้อง เป็นไปในทางเดียวกันกับภารกิจและวัตถุประสงค์ของแต่ละงาน โดยผลลัพธ์นั้นจะต้องคุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน ได้อย่างชัดเจนในการปฏิบัติราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ส่วนราชการต้องมีแผนปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือ

กำกับการทำงานก่อนเริ่มลงมือทำงาน โดยในแผนปฏิบัติงานดังกล่าว ต้องมีรายละเอียดแสดงขั้นตอน

ระยะเวลาและงบประมาณ เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ และตัวชี้วัดความสำเร็จของภารกิจ อีกทั้ง

ระบบการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานนั้น

นอกจากนี้ ยังต้องมีการบริหารราชการ เพื่อให้ภารกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ได้มีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงการกำหนดให้ส่วนราชการ พัฒนาความรู้ในหน่วยงานของตน เพื่อให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมออีกด้วย

ในหมวดนี้ ยังได้วางระบบการปฏิบัติราชการแนวใหม่ที่สร้างความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติงาน

โดยการจัดทำความตกลงในการปฏิบัติงาน หรือคำรับรองการปฏิบัติราชการ เพื่อให้การกำกับปฏิบัติ

ราชการประสบความสำเร็จ และเกิดผลสัมฤทธิ์ของงาน

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การกำหนดแผนบริหารราชการ โดยกำหนดให้มีการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ปี ซึ่งเป็นการนำนโยบายของรัฐบาลมาแปลงเป็นแผนที่สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐธรรมนูญและแผนพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ จากนั้นก็ถ่ายทอดออกมาเป็นแผนปฏิบัติราชการแผ่นดิน ทั้งแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี

หมวด 3 การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจภาครัฐ เป็นการกำหนดวิธีการทำงานของส่วนราชการให้มีประสิทธิภาพ และสามารถวัดความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจได้ โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ อาทิ การทำงานที่เน้นหลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ หลักความคุ้มค่า สามารถวัดผลได้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำมาปรับปรุงวิธีการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป หลักความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติราชการของผู้รับผิดชอบในเรื่องต่างๆ

หมวด 4 การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานในหมวดนี้ได้กำหนดหน้าที่ให้ส่วนราชการปฏิบัติ เพื่อลดระยะเวลาในการพิจารณา การสั่งการอนุญาต การอนุมัติ หรือการปฏิบัติราชการที่มีผลโดยตรงต่อประชาชนให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น อาทิ กระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยมีหลักเกณฑ์การควบคุม ติดตาม และกำกับดูแล การใช้อำนาจ และความรับผิดชอบต่อผู้รับมอบอำนาจและผู้มอบอำนาจ การจัดทำแผนภูมิแสดงขั้นตอนและระยะเวลาการทำงานแสดงให้ประชาชนได้รับรู้และสามารถตรวจสอบได้

ในหมวดนี้ยังได้กล่าวถึง การจัดตั้งศูนย์บริการร่วม โดยการรวบรวมงานบริการต่างๆ ของรัฐมาให้บริการ ณ จุดบริการเดียว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และลดระยะเวลาและ

ขั้นตอนในการขอรับบริการต่างๆ

หมวด 5 การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการ เป็นการให้ส่วนราชการตรวจสอบหน่วยงานของตน เพื่อปรับปรุงภารกิจให้เหมาะสมกับสภาพการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หรือสอดคล้องกับการปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนปฏิบัติราชการด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การทบทวนภารกิจอยู่เสมอว่าภารกิจใดจำเป็นต้องดำเนินการต่อไป หรือควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ยกเลิก ตามความเหมาะสม รวมทั้งการทบทวนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภารกิจ

หมวด 6 การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่รวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ให้ภาครัฐได้ตรวจสอบความต้องการของประชาชน รับรู้สภาพปัญหา และแก้ไขปัญหาได้ โดยมีวิธีการดำเนินการที่สำคัญๆ เช่น การกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงาน และประกาศให้ประชาชนและข้าราชการได้รับทราบ เพื่อแสดงให้เห็นประสิทธิภาพในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ การจัดระบบสารสนเทศ เป็นการส่งเสริมให้ส่วนราชการพัฒนาการให้บริการของตน โดยใช้ระบบเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อให้การปฏิบัติราชการมีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องของการรับฟังข้อร้องเรียน โดยส่วนราชการต้องจัดระบบรับฟังและจัดการกับข้อร้องเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาจากการให้บริการและนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติราชการให้มีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อีกประการหนึ่งที่ได้กำหนดไว้ในหมวดนี้ก็คือ การเปิดเผยข้อมูล โดยส่วนราชการจะต้องเปิดเผยข้อมูลการปฏิบัติ

ราชการ รวมทั้งเรื่องงบประมาณการจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง ให้สาธารณชนรับทราบเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน

หมวด 7 การประเมินผลการปฏิบัติราชการ เพื่อวัดผลการปฏิบัติราชการ ทั้งในเรื่องผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเรื่องระดับของคุณภาพและความพึงพอใจ โดยการประเมินผลการปฏิบัติราชการนั้นมีวิธีการต่างๆ ได้แก่ การประเมินผลโดยผู้ประเมินอิสระ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการและความคุ้มค่าในภารกิจ การประเมินผลประสิทธิภาพในการบังคับบัญชาของแต่ละระดับ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ รวมทั้งการจัดสรรเงินรางวัลเพื่อเป็นบำเหน็จความชอบในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และจูงใจให้ส่วนราชการพัฒนาการปฏิบัติราชการให้มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพต่อไป (การพัฒนากระบวนราชการ ไทย, อ่างใน จำนงค์ นาหนองตูม, 2550, น.11-14)

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ก็คือ การปฏิบัติราชการเพื่อบรรลุเป้าหมายหลักประกอบด้วย 1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3. มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินกว่าความจำเป็น 5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ 6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองและ 7. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

แนวทางการสร้างธรรมาภิบาล

ได้มีนักวิชาการกล่าวถึง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ไว้ดังนี้

1. หลักนิติธรรม หมายถึง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในองค์กรเป็นข้อตกลงร่วมกันและการบังคับใช้ กฎ ระเบียบและข้อบังคับดังกล่าวต้องเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกฝ่ายในองค์กร กฎ และข้อบังคับเหล่านั้นต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในองค์กรรวมทั้งสร้างภาพเอื้อต่อการควบคุมและพัฒนาสังคมด้วย

แนวทางการประยุกต์ใช้

1.1 ให้ความรู้แก่สมาชิกในองค์กร เรื่องกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ สิทธิเสรีภาพ บทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรรวมทั้งขอบเขตในการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบประชาธิปไตย

1.2 พัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพมากขึ้น

2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ เป็นพลเมืองดี ถือ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณได้แก่ 1) สัจจะ คือ การรักษาความสัตย์ 2) ทมะ คือ การรู้จักข่มใจตนเอง 3) ขันติ คือ การอดทน อดกลั้นและอดออม 4) จาคะ คือ การรู้จักระวางความชั่ว ความทุจริต

แนวทางการดำเนินงานตามหลักคุณธรรม

2.1 สถาบันการศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เริ่มจากเยาวชนในและนอกระบบการศึกษาอย่างจริงจัง

2.2 รมณรงค์ใช้หลักคุณธรรม อย่างกว้างขวางจริงจังโดยเริ่มจากผู้บังคับบัญชา

2.3 รมรณงค์ให้สังคมร่วมนับสนุนผู้ปฏิบัติที่มีคุณธรรมที่ถูกรังแกโดยผู้มีอำนาจเหนือกว่า รวมถึงการยอมรับ เชิดชูเกียรติ การส่งเสริมหรือกระตุ้นในรูปแบบต่าง ๆ

2.4 องค์กรระดับต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกด้วยสื่อประเภทต่างๆ

2.5 ทุกหน่วยงานของภาครัฐควรมีหลักจริยธรรมของตนเอง หรือจริยธรรมแต่ละต่าง ๆ สาขาวิชาอย่างเปิดเผย

3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของคนในองค์กรให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ เช่น บุคลากรในองค์กรรู้ขั้นตอนวิธีทำงานที่จะติดต่อกันและสามารถตรวจสอบการทำงานได้ ภายในองค์กรต้องมีความโปร่งใส การตัดสินใจในการบริหารงาน บริหารเงิน บริหารคน และมีการสื่อสารที่ดีภายในองค์กร เช่น มีการกระจายข่าวรายวัน หรือรายสัปดาห์ ให้สมาชิกได้รับทราบความเคลื่อนไหวขององค์กร

แนวทางการสร้างความโปร่งใสในองค์กร

3.1 สำรวจความเห็นชอบของบุคลากรในหน่วยงานในเรื่องความโปร่งใสที่ต้องการของบุคลากร

3.2 บุคลากรตระหนักในควมสำคัญและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการปกครอง พ.ศ. 2539

3.3 ปรับปรุงระบบเอกสารระบบสารสนเทศให้เป็นระเบียบสะดวกต่อการใช้งานและการสืบค้นของประชาชน

3.4 จัดทำเอกสาร เครื่องมือเกี่ยวกับการให้บริการของส่วนราชการที่เข้าใจง่ายสะดวกต่อการติดต่อของประชาชน

3.5 มีระบบการประชาสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กร

3.6 สร้างทัศนคติที่ดีการให้บริการข้อมูลข่าวสารและตอบข้อสงสัยของประชาชน

4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลในองค์กรทุกระดับเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการบริหารงานหรือดำเนินการต่างๆ ขององค์กรได้ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมสนับสนุน ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานตามสิ่งที่ตนเองได้ร่วมตัดสินใจ

แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม

4.1 องค์กรต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน พร้อมทั้งออกกฎระเบียบ ข้อบังคับกับบุคคลในองค์กรถือปฏิบัติ รวมทั้งพัฒนากลไก ระบบการทำงานและการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้อต่อการสนับสนุน ให้บุคลากรในองค์กรและประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

4.2 กระจายอำนาจ การบริหารจัดการสู่บุคลากรตามหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บุคลากรสามารถบริหารภารกิจตามบทบาทหน้าที่ตรงตามความต้องการ

4.3 รมรณงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรและประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

4.4 จัดทำคู่มือแนวทางการมีส่วนร่วมในงาน/โครงการต่างๆ รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชน ซึ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมมีคุณค่ามากขึ้น

4.5 แสดงผลลัพธ์จากการเข้ามามีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนได้รับทราบ พร้อมทั้งมีรางวัลตอบแทนแก่เจ้าของความคิดที่นำไปสู่การปฏิบัตินั้น

4.6 สร้างหลักประกันในความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานขององค์กร

5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นและตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

ให้บรรลุผลสำเร็จสอดคล้องตามกฎ ระเบียบขององค์กร ปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ สังคม ประชาชนและประเทศชาติโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการและส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งยอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานดังกล่าวทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียหาย ตลอดจนพร้อมแสดงข้อเท็จจริงการประกอบภารกิจต่อสาธารณชน สามารถชี้แจงเหตุผลได้พร้อมรับการตรวจสอบจากสาธารณชน

แนวทางในการดำเนินการตามหลักความรับผิดชอบ

5.1 ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีรวมทั้ง การสร้างแบบอย่างที่ดีด้วยการยกย่องและส่งเสริมความประพฤติของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

5.2 สร้างความรับผิดชอบต่อตนเองโดยใช้การมีส่วนร่วมมีระบบการตรวจสอบและการประเมินที่น่าเชื่อถือ

5.3 ส่งเสริมผู้มีความสามารถโดยการให้รางวัลและลงโทษที่เหมาะสมรวมทั้งการจูงใจด้วยค่าตอบแทนและอื่นๆ

6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม รวมทั้งรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน

แนวทางการดำเนินการตามหลักความคุ้มค่า

6.1 ผู้บริหารระดับสูงต้องให้ความสำคัญ

6.2 ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สั้นหรือเบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียวเพื่อให้สะดวกและรวดเร็ว

6.3 ปฏิบัติงานอย่างประหยัดทรัพยากร ประหยัดเวลา บรรลุวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

6.4 กำหนดมาตรฐานการทำงานในหน้าที่และเป้าหมายที่ชัดเจน

6.5 สร้างระบบความคุ้มค่าและรายงานการใช้จ่าย ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อตรวจสอบ

6.6 นำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการทำงาน

6.7 เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวิธีการต่างๆ ที่นำไปสู่ความคุ้มค่า

6.8 รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรภายนอก เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานในองค์กร

6.9 ให้ความสำคัญกับระบบการติดตามประเมินผลและควรประกาศให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทราบเป็นระยะ

6.10 ให้ระบบการประเมินการปฏิบัติงาน (RBM) และใช้การจัดสรรงบประมาณเป็นเครื่องมือในการพิจารณางบประมาณในโครงการ

6.11 จัดสรรงบประมาณตามผลสัมฤทธิ์ของงาน

6.12 ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับหลักความคุ้มค่า

6.13 ให้รางวัลหน่วยงานกลุ่มบุคลากรที่ดำเนินการด้วยวิธีดังกล่าวได้อย่างถูกต้องคุ้มค่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 อ้างใน จำนง นาหนองตูม, 2550, น. 37-42)

แนวทางการสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากความสำเร็จของหลักธรรมาภิบาล ผู้เขียนจึงได้นำหลักธรรมาภิบาล 6 ด้านมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- 1.หลักนิติธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่สมาชิกในองค์กรในเรื่องกฎหมาย ระเบียบ บทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กร
  - 2.หลักคุณธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน
  - 3.หลักความโปร่งใส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดทำเอกสาร เครื่องมือเกี่ยวกับการให้บริการของส่วนราชการที่เข้าใจง่ายสะดวกต่อการติดต่อของประชาชน และเปิดเผยให้กับประชาชนทราบ
  - 4.หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เช่น การเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารงาน
  - 5.หลักความรับผิดชอบต่อตนเองโดยใช้การมีส่วนร่วมมีระบบการตรวจสอบและการประเมินที่น่าเชื่อถือ
  - 6.หลักความคุ้มค่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับระบบการติดตามประเมินผล
- และควรประกาศให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทราบเป็นระยะ เพื่อร่วมกันตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทสรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ นับได้ว่าเป็นหน่วยงานราชการที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด สามารถรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการปกครองท้องถิ่น และหลักการกระจายอำนาจ โดยรัฐบาลกลางได้มอบอำนาจการจัดบริการสาธารณะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีอำนาจบริหารจัดการตนเอง ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนด ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการท้องถิ่นโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมใ้ท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ย่อมจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อองค์กรและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะสามารถบริหารจัดการท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

บรรณานุกรม

จำนงค์ นาหนองตูม. (2550). การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารของผู้อำนวยการสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ขอนแก่น เขต 4. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ถนัด เดชทรัพย์.(2550). การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึกอำเภอทุ่งเสลี่ยม
จังหวัดสุโขทัยตามหลักธรรมาภิบาล. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
“พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546” (9 ตุลาคม
2546). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก, น. 1-16.สถาบันพระปกเกล้า. ธรรมาภิ
บาลและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ค้นจาก <http://wiki.kpi.ac.th> เมื่อ
วันที่ 26 มกราคม 2564

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ธรรมาภิบาล สลค. ค้นจาก www.socgg.soc.go.th ค้นเมื่อ 26
มกราคม 2564

ความสัมพันธ์ระหว่างอนุพุทธิกถากับอริยสัจ 4

THE RELATIONSHIP BETWEEN ANUPUDDIKATHA AND FOUR NOBLE TRUTHS

พระมหาพิพัฒน์ ปวฑฒโน (ท่าดี)

Phramaha Pipat Pavaddhano (Thadee)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: Pipat.2533@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 มกราคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องอนุพุทธิกถา 2) เพื่อศึกษาคำสอนอริยสัจ 4 3) เพื่อทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอนุพุทธิกถากับอริยสัจ 4

ผลการศึกษาพบว่า คำสอนในพระพุทธศาสนา มุ่งสอนยกระดับจิตของผู้ปฏิบัติให้พัฒนาขึ้นตามลำดับจนถึงความสิ้นทุกข์ในที่สุด โดยสอนจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม คำสอนเช่นนี้ท่านเรียกว่า “อนุพุทธิกถา คือ คำสอนที่แสดงไปตามลำดับ” ไม่ข้ามขั้น ไม่ตัดลัดให้ขาดความ คำสอนเช่นนี้ ย่อมพอกจิตของผู้ฟังให้สูงขึ้นตามลำดับ หลักธรรมคำสอนนี้ โดยมุ่งเน้นเรื่องความเสียสละเพื่อให้ละความตระหนี่ละความเห็นแก่ตัว ทำให้เข้าถึงความสุขอันพึงจะได้จะมีจะเป็นมิใช่เพียงเพื่อการทำมาหากินให้ชีวิตร่ำรวยมีความสุขแค่นั้นในปัจจุบันชาติเท่านั้น ยังชี้ให้เห็นโทษของความสุขอันเกิดอันเกิดจากกิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ อันจะทำมาซึ่งความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ชี้ให้เห็นว่าความสุขอันไม่เจือปนความทุกข์ก็มี และแนะนำแนวทางการเดินออกจากเวียนว่ายตายเกิด ต้องมองไปถึงเป้าหมายที่จะพ้นทุกข์ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนไว้ การเข้าถึงหลักคำสอนธรรมที่สำคัญที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่สำคัญมากโดยเฉพาะหลักธรรมที่เรียกว่าอริยสัจ หรือเรียกว่าอฏฐารียสัจก็ได้ ความจริงอันประเสริฐ อันนำบุคคลให้เข้าถึงความเป็นอริยะด้วยอันเป็นพื้นฐาน เข้าถึงการดับทุกข์ที่ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป คือ สามารถจัดกิเลสอาสวะไปสู่ พระนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : อนุพุทธิกถา, อริยสัจ, ความสัมพันธ์

Abstract

The objectives of the article are 1) to study the principles of Anupubbikatha, 2) to study the principles of the Four Noble Truths, and 3) to identify the relationship between Anupubbikatha and the Four Noble Truths. The study found that the Buddhist teachings aim to develop the practitioners' mental level gradually upto the end of suffering, teaching from the easy to the difficult and from concrete to abstract. This teaching style is called “Anupubbikatha”, the gradual instruction

meaning step-by-step or not shortcut teaching. Such teachings upgrade the listeners' mind gradually. They focus on the sacrifice to eliminate stinginess and selfishness, leading to several kinds of happiness in the present life. They also indicate disadvantages of the bliss caused by lust, anger and delusion resulting in suffering in this world and the next one. Moreover, they point out free-suffering happiness and introduce the guidelines for the extinction of the rebirth cycle, leading to the goal of the cessation of suffering taught by the Lord Buddha. It is very important to access to the important doctrines of the Lord Buddha, especially Chaturiyasacca or the Four Noble Truths leading people to be noble ones as a fundamental stage, then access to the cessation of suffering, destroying the rebirth cycle and eliminating defilements, and finally get to Nirvana, the ultimate goal of Buddhism.

Keywords: Anupubbikatha, Noble Truth, Relationship

บทนำ

หลักธรรมอันเป็นหลักที่ทำให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต โทษของกามทั้งหลาย ให้มีฉันทะที่จะแสวงหาความดีงามและความสุข อันสงบสุขประณีตยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ในการแสดงธรรมโปรดสามัญชนโดยทั่วไป ที่มีวิสัยจะบรรลุธรรมได้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จะทรงแสดงธรรมหัวข้อนี้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ฟังก่อนเสมอ โดยจะทรงเริ่มจากธรรมขั้นพื้นฐานไปหาสูงสุดตามลำดับ โดยทรงหวังให้เกิดประโยชน์แก่บุคคล โดยใช้หลักธรรมที่ค่อย ๆ ชัดเกลาคิดใจไปตามลำดับขั้นธรรมที่ทรงแสดงไปตามลำดับนี้ เรียกว่า อนุปปุพพิกถา (ที.ม. (ไทย) 10/75/42) อนุปปุพพิกถานับว่าเป็นธรรมหมวดแรกที่ทรงนำมาแสดง แก่ชาวบ้านทั่วไปที่มีชนชั้นกบฏ หลังจากที่พระองค์ได้แสดงอนุปปุพพิกถาจบลง และทรงเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน เบิกบาน ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์แล้ว ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นถือเอาเอง คือ ทรงเห็นด้วยพระสยัมภูญาณ (ตรัสรู้เอง) ได้แก่ อริยสังขตคณา คือทุกข สมุทัย นิโรธ และมรรค อันเป็นธรรมะขั้นสูงต่อไป และธรรมะทั้ง 9 ข้อนี้ เรียกว่า พหุลานุศาสนี คือพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงมากที่สุด (พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), 2546: 265)

อนุปปุพพิกถา

อนุปปุพพิกถา หมายถึง เรื่องที่กล่าวถึงตามลำดับ, ธรรมเทศนาที่แสดงเนื้อความลุ่มลึกลงไปโดยลำดับ เพื่อชัดเจนอรรถาธิบายของผู้ฟังให้ประณีตยิ่งขึ้นไปเป็นขั้น ๆ จนพร้อมที่จะทำความเข้าใจในธรรมส่วนปรมาตม ประกอบด้วย ทานกถา สीलกถา สัคคกถา กามาทีนวกถา และเนกขัมมานิสังสกถา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559: 179-180) เรื่องที่จำเป็นจะต้องกล่าวไปตามลำดับ ต้องใช้วิธีกล่าวตามลำดับ เรื่องแรกที่สุดก็คือเรื่องทาน ศีล สวรรค์ โทษของสวรรค์ แล้วก็เรื่องการออกไปเสียจากสิ่งชนิดนี้ จากสวรรค์ไปสู่ความว่างหรือเนกขัมมะ (พุทธทาสภิกขุ, 2548: 413) ธรรมเทศนาแสดงไปตามลำดับ สำหรับปรับจิตผู้ฟังให้มีความพร้อม ที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ฆราวาสบ่อยครั้ง ก่อนจะทรงประกาศอริยสัง 4 (สุภีร์ ทุมทอง, 2558: 1) อนุปปุพพิกถานี้เป็นหลักธรรมที่สมบูรณ์ทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นหนึ่งในโลก ดังจะเห็นได้จากเมื่อผู้ใดได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์แล้วก็จะสามารถพ้นทุกข์ได้ ยังมีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกด้วย ย่อมเป็นเหตุ

ปัจจัยในการอบรมบ่มเพาะ คุณธรรมความดี เจริญอกงามไพบูลย์ อีกทั้งจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนย่อมสามารถป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตได้ การพัฒนาชีวิตที่ดีนั้นจะต้องดำเนินตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ถ้าหากบุคคลใดไม่ได้รับการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องแล้ว จะทำให้บุคคลนั้นไม่รู้จักบาป-บุญ คุณ-โทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทางพระพุทธศาสนาเรียกบุคคลเหล่านั้นว่า “ผู้มีความประมาท” ซึ่งความประมาทนั้นเป็นตัวทำลายการพัฒนาชีวิต ตลอดจนทำลายชีวิตบุคคลนั้นให้อยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ และทำให้ผู้ที่ติดอยู่ในบ่วงแห่งความทุกข์นั้น ตลอดจนทำให้บุคคลนั้นเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบไม่รู้จักสิ้น อันนำมาซึ่งความทุกข์ทั้งปวง

อริยสัจ 4

อริยสัจ หมายความว่า ความจริงของพระอริยะ ดังมีข้อความในพระบาลีว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นอริยะในโลกพร้อมทั้งเทวะ ทั้งมาร ทั้งพรหม ในหมู่ประชาชนพร้อม สมณะ และพราหมณ์พร้อมทั้งเทพและมนุษย์ ฉะนั้นจึงเรียกว่า อริยสัจ (ส.ม. (ไทย) 19/1707-708/545) อริยสัจ หมายความว่า ความจริงที่ทำให้เป็นพระอริยะ ดังมีข้อความในพระบาลีว่า ภิกษุทั้งหลายเพราะได้ตรัสรู้ อริยสัจ 4 นี้ตามเป็นจริง พระตถาคต(ไทย) 19/1703/543) อริยสัจเป็นธรรมที่มีความสำคัญในคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงปฏิญาณความเป็นพระพุทธรูปว่า ได้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ก็เพราะทรงบรรลุถึง การเห็นแจ้ง ตามที่เป็นจริงในอริยสัจทั้ง 4 อย่างแจ่ม จะเห็นได้ว่าคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่มุ่งถึงความจริงที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แม้เป็นจริง พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงนำมาสอน พระพุทธองค์เมื่อทรงเทศนาโปรดผู้ใดก็ตาม ในที่สุดก็จะยกอริยสัจมาตรัสโปรดเสมอเรียกว่า “สามกัณฑ์ธรรมเทศนา” คือพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงเชิดชูหรือเป็นธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง เพราะอริยสัจนี้เป็นความจริงเป็นประโยชน์กับทุก ๆ ชีวิต เป็นหลักเบื้องต้นแห่งชีวิตอันประเสริฐ เป็นสิ่งที่ผู้พึงควรได้รู้ เป็นไปเพื่อ นิพพิทา เพื่อวิราคะ เพื่อนิโรธ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

ความสัมพันธ์ระหว่างอนุพุทธิกถากับอริยสัจ

ความสัมพันธ์ทานกถาระหว่างสี่กถา และสี่คคกถา

1. ทานกถา คือ การพรรณนาถึงทาน กล่าวถึงการให้ การเสียสละ อันเป็นเหตุแห่ง ความสุขทั้งหลาย เป็นบ่อเกิดแห่งสมบัติทั้งหลาย เป็นที่ตั้งแห่งโภคะทั้งหลาย ทานย่อมให้สวรรค์สมบัติ พรหมสมบัติ จักรพรรดิสมบัติ สวากบารมีญาณ ปัจเจกโพธิญาณ อภิสัมโพธิญาณ ทานจึงเปรียบดุจแผ่นดินใหญ่ โดยตั้งอยู่ในเจตนาในการให้ คือ เจตนาก่อนให้ ตั้งแต่จัดเตรียมสิ่งของก่อนเวลาให้ เรียกว่า ุพพเจตนา เจตนาในขณะที่ให้ ชื่อว่า มุญจนเจตนา หลังจากการให้ ก็มีจิตใจที่ชื่นชมยินดี ชื่อว่า อรปรเจตนา (ปัญญา ใช้บางยาง, 2555: 33) ในทานสูตร (อง.ทุก. (ไทย)20/142/120, ขุ.อิติ. (ไทย) 25/98/473) พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 2 ประเภท

1) อามิสทาน กล่าวถึงอามิสทานว่า “ปัจจัย 4 ซึ่งอามิสทาน ด้วยสามารถเป็นวัตถุอันบุคคลพึงให้ปัจจัยเหล่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่าอามิส อีกอย่างหนึ่ง เจตนาเครื่องบริจาคนปัจจัย 4 เหล่านี้อื่น ชื่อว่าอามิสทาน” อามิสทานจึงแปลว่า การให้วัตถุสิ่งของ โดยลักษณะของทานที่ให้ประกอบด้วยธรรม 3 ประการ คือ โดยหวังอนุเคราะห์ สงเคราะห์ด้วยความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง โดย

หวังความสมัคสมานสามัคคี การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และโดยหวังจะบูชาท่านผู้มีพระคุณ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ อามิสทาน ที่แบ่งตามเจตนาของผู้ให้มี 2 ประเภท คือ ก. สังฆทาน ทานที่ให้เพื่อส่วนรวม ไม่เจาะจงผู้หนึ่งผู้ใด ข. ปาฏิภคคฤกทาน ทานที่ให้เจาะจงแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง (ม. อุ. (ไทย) 14/379-380/427-430)

2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมะ คือ การให้ความรู้ความเข้าใจ ความเห็นถูกในธรรมะ โดยทั่วไป มีการจำแนกการให้ 2 อย่าง คือ ให้อามิส ให้ธรรมะ การให้วัตถุสิ่งของเงินทองเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งหมดเป็นการให้อามิส ส่วนการสอนผู้อื่นให้รู้ความจริงเป็นการให้ธรรมะ สำหรับการให้หนังสือธรรมะแก่ผู้อื่น ต้องดูที่เจตนา ถ้ามีเจตนาให้เขาได้อ่าน และเข้าใจมีความเห็นถูกอย่างนี้เป็นธรรมทานและการให้ธรรมเป็นทาน คือ การมีเจตนาที่จะทำให้บุคคลอื่น มีความเข้าใจความเป็นจริงถูกต้องตรงตามสภาพของความเป็นจริงนั้น ในระดับขั้นต่าง ๆ และก็ได้มีการกระทำไม่ว่าจะทางกายทางวาจา หรือทางใจ ก็ดีที่เป็นทางแสดงออกของเจตนาดังกล่าว ซึ่งเมื่อทั้งเจตนาและการกระทำในลักษณะเช่นว่าสมบูรณ์ครบก็เป็นอันว่า ธรรมทาน เกิดได้แล้ว ดังนั้น ยิ่งในกรณีของการให้หนังสือธรรมะเป็นทาน โดยปกติทั่วไปแล้วจะประกอบไปด้วยเจตนาที่จะทำให้ผู้รับได้เข้าใจถึงความจริงที่สูงขึ้นไป ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของธรรมทานทั้งนี้ เชื่อว่า หากบุคคลผู้ให้หนังสือธรรมะมีความเข้าใจในเนื้อหาธรรมะและมีศรัทธาในธรรมะ เพราะเห็นประโยชน์เห็นอนิสงส์ และคุณทั้งหลายจากการเข้าใจและการประพฤติปฏิบัติตามธรรมได้ หรือเข้าใจถึงความสำคัญของการเห็นความเป็นจริงถูกต้องตรงตามสภาพ รู้ว่าสิ่งใดเป็นเหตุ สิ่งใดเป็นผลแล้ว การให้หนังสือธรรมะเป็นทานดังกล่าวก็ไม่แน่ว่าจะหนีพ้นไปจากการเป็นธรรมทานได้ เพราะโดยปกติแล้วผู้ประสงค์จะให้ทาน มักปรารถนาดีกับผู้รับและต้องการให้ผู้รับได้รับในสิ่งที่ดี จึงได้ให้ทานต่าง ๆ ไป

2. ทานเพื่อศีล คือ เมื่อให้ทานแล้วอาจสมาทานศีลได้ เพราะการให้ทานนั้นเป็นคุณธรรมข้อแรกธรรมทั้งหลาย จุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ละความเห็นแก่ตัว เมื่อละความเห็นแก่ตัวได้แล้วก็จะทำให้เกิดมีคุณธรรมต่าง ๆ ติดตามมา เช่น เมตตาไม่ฆ่าสัตว์ เสียสละพร้อมที่จะให้ ไม่ปกป้องตัวเองด้วยการพูดเท็จ เป็นต้น

3. ทานเพื่อสวรรค์ คือ บุคคลธรรมดาทั่วไป เพื่อให้ทานให้แล้วย่อมมีความปรารถนาผลของการให้ทานว่า ทานนั้นที่ไปนั้นจะนำความสุขมาให้ตนทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า

ความสัมพันธ์ระหว่างศีลลากับนิโรธ และมรรค

1. ศีลลภา คือ การพรรณนาเรื่องศีล กล่าวถึงความประพฤติที่ตรงตาม ศีลย่อมให้สมบัติในโลกนี้ และโลกหน้า เครื่องประดับใจจะงดงามเช่นกับผู้ที่มีศีลย่อมไม่มีกลิ่นใจจะหอมฟุ้งทั้งตามลมและทวนลม เช่น กลิ่นของผู้มีศีลย่อมไม่มี มี ศีล 5 ข้อ คือ เว้นจากการฆ่า เว้นจากการใช้ให้ผู้อื่นฆ่า เว้นจากการถือเอาสิ่งที่เจ้าของมิได้ให้ เว้นจากการขโมย เว้นจากการประพฤติผิดในกาม มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ พูดไม่ตรงต่อความเป็นจริง เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งของความประมาท และเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษทั้งปวง ตลอดถึงศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 และศีล 311 พระพุทธองค์ตรัสรับรองบทสรุปศีลไว้ว่า บุคคลจะได้สุคติ ก็เพราะศีล บุคคลจะมีโภคทรัพย์ได้ก็เพราะศีล บุคคลจะฝังแห่งพระนิพพานได้ก็เพราะศีล เพราะฉะนั้น พึงรักษาศีลให้บริสุทธิ์

2. นิโรธอริยสังข์ ได้แก่ ความดับทุกข์ คือ เป็นธรรมที่ควรทำให้แจ้ง เพื่อความหมดสิ้น จากกิเลส ถึงพระนิพพานถ้าดับต้นหายเสียได้ก็เป็นนิพพาน เพราะนิพพานแปลว่า “ดับ” นิพพานมีชื่อเรียกหลายอย่าง นิโรธเป็นชื่ออย่างหนึ่งของนิพพาน นิพพานมี 2 อย่างคือ

1) สอุปาทิเสสนิพพาน ดับกิเลสได้หมด แต่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

2) อนุปาติเสสนิพพาน ดับกิเลสได้หมดและดับขันธไปด้วย อย่างพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายที่เข้าสู่นิพพานไปแล้ว (จิตตวิมล ภิภุช, 2544: 96)

3. มรรค 8 นี้ สงเคราะห์เข้าในสิกขา 3 (ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา) คือ

ศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

จิตตะ (สมาธิ) สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

ปัญญา ได้แก่ สัมมาสังกัปปะ สัมมาทิฏฐิ (ปัญญา ใช้บางยาง, 2555: 97)

ความสัมพันธ์ระหว่างสัคคกถากับสมุทัย

1. สัคคกถา คือ การพรรณนาเรื่องสวรรค์ เรื่องสวรรค์ กล่าวถึงทิพยสุขทิพยสมบัติที่น่าปรารถนา อันจะพึงได้รับ จากผลแห่งทานและศีลที่กระทำแล้ว ย่อมได้ในสวรรค์ ซึ่งสวรรค์ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาสามารถจัดแบ่งได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) สวรรค์บนโลกมนุษย์ ก็หมายถึง บุคคลที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง อุดมด้วยเครื่องอาภรณ์ อาหาร ที่อยู่อาศัยที่สะดวกสบาย มีความสุขกาย สบายใจ หรืออาจมองชีวิตความเป็นอยู่ภายนอกของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม เช่นว่า พระยามหากษัตริย์เราก็มักเรียกว่าเป็นเทวดา เป็นสมบัติเทพ เพราะมีความสุขเป็นอยู่อุปการณภายนอกประณีตสะดวกสบายกว่าชาวบ้านธรรมดาสามัญชน (พระมหาสมพงษ์ สุขุมโล, 2538: 62) สวรรค์บนโลกมนุษย์นี้ เป็นสวรรค์ที่ตั้งอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีอะไรเป็นของเราอย่างแท้จริง และเมื่อละสังขารจากโลกนี้ไปก็ไปเวียนตายเกิดเป็นทุกข์ซ้ำไป ไม่รู้จักจบสิ้น

2) สวรรค์อันอยู่ในจิตใจ หมายถึง เมื่อใดที่ใจเรามีความสุข พระพุทธเจ้าตรัสถึงสวรรค์ในทำนองว่า เมื่อใดที่อายตนะทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเราได้รับในสิ่งที่ปรารถนา นำใคร่นำพอใจทางผัสสะทั้ง 6 เมื่อนั้นก็เหมือนเราได้เห็นสวรรค์ พุทธพจน์นี้พอสรุปได้ว่า เมื่อใดที่เราได้รับความพึงพอใจทางอายตนะทั้ง 6 ก็เหมือนเราได้ขึ้นสวรรค์ ยกตัวอย่างเช่น เราได้เห็นรูปที่น่าปรารถนา นำใคร่นำพอใจ เช่น รูปพระพุทธเจ้า เป็นต้น เราก็มักเหมือนได้ขึ้นสวรรค์หรือเมื่อใดที่มันมีความถูกต้องจากการกระทำทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นำมาซึ่งความเยือกเย็นพอใจ เป็นสุข พอใจอย่างยิ่ง นี่มันก็เป็นสวรรค์ขึ้นมา ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดเป็นสวรรค์ที่เป็นไปทางอายตนะ สรุปแล้วทั้งหมดก็คือความหมายของสวรรค์ในใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2529: 28) แต่สวรรค์อันอยู่ในจิตใจนี้ เป็นสวรรค์ที่ถูกฉาบทาไปด้วยความทุกข์ทั้งสิ้น คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีอะไรเป็นของเรา

3) สวรรค์หลังโลกความตาย มนุษย์จะสัมผัสกับสวรรค์ประเภทนี้ เมื่อสิ้นชีวิตแล้วเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “โลกทิพย์” ซึ่งมีสภาพสังคมและความเป็นอยู่มีความแตกต่างแตกต่างจากโลกมนุษย์มากกว่ามีความประณีตกว่า นำอภิรมย์กว่า (พระมหาสมพงษ์ สุขุมโล, 2538: 62-63) แต่ว่าสวรรค์ที่เป็นโลกหลังความตายนี้ก็ตั้งอยู่ในกฎของไตรลักษณ์เช่นเดียวกับสวรรค์ที่กล่าวไว้ข้างต้น

2. สมุทัยอริยสัจ ได้แก่ สาเหตุให้เกิดความทุกข์ เป็นธรรมที่ควรละ คือ กำจัดค้นหาอันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ให้หมดสิ้นไป กล่าวคือค้นหาที่ทำให้เกิดภพใหม่ อันประกอบด้วยความเพิลิตเพิลิน ตัดใจในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่

กามตัณหา ความทะยานอยากในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ คืออยากเกิดเป็นคน อยากเกิดในสวรรค์ เป็นต้น

วิภวตัณหา อยากไม่เป็นโน้นอยากไม่เป็นนี้ เช่น คนเป็นโรค ก็อยากให้พ้นจากความเป็นโรค

(จิตตวิมล ภิภุช, 2544: 95)

ความสัมพันธ์ระหว่างกามาที่นวกถากับทุกข์

1. กามาที่นวกถา คือ การพรรณนาถึงโทษของกามคุณ พระพุทธองค์ตรัสว่า แม้ความสุขในสวรรค์ ก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่ควรยินดีพอใจเพียงแค่วรรค เปรียบเหมือนบุคคลประดับช้างให้งดงามแล้ว กลับตัดหางของช้างไป จึงแสดงโทษ และความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามาว่า กามาทั้งหลายมีสุขน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก พระพุทธองค์จึงตรัสกามาที่นวกถา ในมหาพุทธชกัณฐสูตร (ม.ม. (ไทย) 12/167-169/168-171) พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษของกามาไว้อย่างชัดเจน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) กามาเป็นเหตุให้การทำงานนั้นไม่สำเร็จ = ทำให้เป็นทุกข์
- 2) กามาเป็นเหตุให้อาชีพที่มีอุปสรรค = ทำให้เป็นทุกข์
- 3) กามาเป็นเหตุทำให้ครอบครัวแตกแยก = ทำให้เป็นทุกข์
- 4) กามาเป็นเหตุทำให้เกิดความเสียดาย = ทำให้เป็นทุกข์
- 5) กามาเป็นเหตุทำให้ทะเลาะวิวาทกัน = ทำให้เป็นทุกข์
- 6) กามาเป็นเหตุทำให้เกิดแก่ความตาย = ทำให้เป็นทุกข์
- 7) กามาเป็นเหตุทำให้ไปเกิดในอบาย ทูคติ วินิบาต นรก = ทำให้เป็นทุกข์
- 8) กามาเป็นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว = ทำให้เป็นทุกข์

2. ทุกขอริยสัง คือ ความทุกข์เป็นสภาพที่ทนได้ยาก เป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ คือ ศึกษาให้รู้ให้เข้าใจ ทุกข์ตามสภาพที่เป็นจริงว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นต้น ได้แก่ทุกข์ 12 อย่าง คือ

- 1) ความเกิด = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดชาติ
- 2) ความแก่ = กามาเป็นเหตุทำให้แก่
- 3) ความตาย = กามาเป็นเหตุทำให้มีตาย
- 4) ความเสียใจ = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดความเศร้าโศก
- 5) ความร้องไห้คร่ำครวญ = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดการร้องไห้บ่นเพ้อ
- 6) ความไม่สบายกาย = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดความไม่สบายกาย
- 7) ความไม่สบายใจ = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดความไม่สบายใจ
- 8) ความคับแค้นใจ = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดความคับแค้นใจ
- 9) ความพบเจอกับของไม่เป็นที่รัก = กามาเป็นเหตุให้เกิดความพบเจอกับของไม่เป็นที่รัก
- 10) การต้องจากของอันเป็นที่รักของชอบใจ = กามาเป็นเหตุให้เกิดการการต้องจากของอันเป็นที่รักของชอบใจ

11) ไม่สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา = กามาเป็นเหตุทำให้ไม่สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา

12) การยึดมั่นอุปาทานชั้น 5 ล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้น = กามาเป็นเหตุทำให้เกิดการยึดมั่นในอุปาทานชั้น 5 (จิตตฉโน ภิกขุ, 2544: 91-94)

ความสัมพันธ์ระหว่างเนกขัมมานิสังสกถากับมรรค 8

1. เนกขัมมานิสังสกถา คือ พรรณนาถึงอานิสงส์การออกจากกามา พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงเรื่องของท่าน ศีล สวรรค์ และโทษของกามาทั้งหลายแล้ว ทรงแสดงอานิสงส์ ของการออกจากกามา ชี้แจงให้เห็นคุณของเนกขัมมะ คือการออกบวช เพื่อปฏิบัติให้ถึงธรรมอันเป็นที่สิ้นทุกข์ ซึ่งจักเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งโลกนี้และโลกหน้า ในคัมภีร์มุตติมรรค ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเนกขัมมะไว้ว่า

- 1) ทำลายนิรรมณ์ได้อย่างเด็ดขาด
- 2) เป็นอยู่ด้วยปัญญาวิมุตติ
- 3) ยินดีในความสงบ

- 4) อยู่เป็นสุขด้วยสติ
- 5) มีความอดทนอดกลั้นต่อสภาวะทุกข์
- 6) สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยกุศล
- 7) บรรลุธรรมขั้นต้นแต่กลับมีผลที่ยิ่งใหญ่
- 8) ผู้รับทาน ผู้ถวายทาน ได้รับประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย
- 9) อยู่เหนือโลกแห่งความทุกข์ทั้งมวล (พระอุปติสสเถระ,73)

2. มรรคอรียสัจ เป็นธรรมที่ควรเจริญ คือ ศึกษาข้อปฏิบัติให้เข้าใจในมรรคทั้ง 8 แล้วกระทำตามมรรคนั้น ซึ่งจะเป็นทางนำไปสู่จุดหมาย เพื่อบรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด ได้แก่ เส้นทางแห่งการความดับทุกข์ ประกอบด้วย 8 นั้น คือ

1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ คือเห็นในอรียสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ปัญญาอันมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ ถอนอวิชชาขึ้นได้ เพื่อแทงตลอดซึ่งสัจจะ 4 ชื่อว่า สัมมาทิฐิ และสัมมาทิฐินั้น มีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นลักษณะ มีการทำลายความมืด คืออวิชชา เป็นผล

2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือ ในการออกจากเบียดเบียน ในการออกจากพยาบาท เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ เพราะความที่ยกจิตขึ้นสู่ทางพระนิพพานอันประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ย่อมสามารถทำลายมิจฉาสังกัปปะ คือ ความดำริเสียได้

3) สัมมาวาจา การกล่าวชอบ ได้แก่ เว้นจากวจีทุจริต 4 คือ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดเพ้อเจ้อ เรียกว่า สัมมาวาจา เพราะความที่งดเว้นจากมิจฉาวาจาอันประกอบด้วยสัมมาสังกัปปะนั้นแหละ ถอนวจีทุจริตเสียได้แห่งผู้ปฏิบัติมีความเป็นอยู่อยู่สัมมาทิฐิ และตรีกออยู่ด้วย สัมมาสังกัปปะ ชื่อว่า สัมมาวาจา

4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ คือการประกอบสัมมาชีพที่สุจริต เว้นจากกาฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์และประพฤตินอกงาม เรียกว่า สัมมากัมมันตะ ตลอดถึงงดเว้นจากกายทุจริตทั้งหลาย มีการฆ่าสัตว์ เป็นต้น อันประกอบด้วยสัมมาวาจานั้นแหละ ทำลายมิจฉากัมมันตะได้อย่างเด็ดขาด บุคคลผู้งดเว้นและปฏิบัติได้ตามนี้ ชื่อว่า สัมมากัมมันตะ และสัมมากัมมันตะนี้ มีการพยุ่งอันประกอบด้วยธรรมไว้เป็นลักษณะมีการงดเว้น เป็นหน้าที่ มีการละมิจฉากัมมันตะ เป็นผล

5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ คือเลี้ยงชีวิตโดยชอบธรรม ละมิจฉาอาชีวะแล้วเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ การงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะอันประกอบด้วยความหมดจดแห่งสัมมาวาจาและสัมมากัมมันตะนั้น เข้าไปตัดเสียซึ่งการแสวงหาไม่สมควร มีการหลอกลวง ล่อลวง เป็นต้น บุคคลผู้งดเว้นและปฏิบัติได้ตามนี้ ชื่อว่า สัมมาอาชีวะ

6) สัมมาวายามะ ความพากเพียรชอบ ฝึกหัดในพระพุทธานุสณานี้ พึงทำความพอใจ พยายามด้วยความเพียร 4 สถาน คือ สังวรปธาน เพียรระวังบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สังวรปธาน เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ภาวนาปธาน เพียรเจริญทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้นอนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อมไป และให้พอกพูนยิ่งขึ้นไปอีก เรียกว่า สัมมาวายามะ ความเพียรที่เป็นไปตามกับสัมมาสัมมาอาชีวะนั้น ประกอบด้วยสัมมาอาชีวะ สามารถตัดโกสัชชะ คือ ความเกียจคร้านเสียได้ ความเพียรที่เป็นไปตามกับสัมมาอาชีวะนั้น ชื่อว่า สัมมาวายามะ และสัมมาวายามะนี้ มีการระครองจิตไว้ลักษณะ มีสัมมัมปธาน ในปธาน 4 เป็นหน้าที่ มีการละมิจฉาวายามะได้เป็นผล

7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ ฝึกหัดในพระพุทธานุสณานี้ ประกอบด้วยความเพียร เจริญสติด้วย กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติ

กำหนดพิจารณาเวทนา จิตตานุปัสสนาสติปัญญา การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ธรรมานุปัสสนาสติปัญญา การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ย่อมกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกนี้เสียได้ เรียกว่า สัมมาสติ ความไม่ลี้มแห่งชาติ อันประกอบด้วยสัมมาวายามะนั้นแหละ สามารถกำจัดมิชฌาสติออกเสียได้ ผู้ปฏิบัติผู้เพียรพยายามอยู่อย่างนั้น ชื่อว่า สัมมาสติ และสัมมาสตินี้ มีการตั้งมั่นในอารมณ์เป็นลักษณะ มีความไม่หลงลืมเป็นหน้าที่มีการละมิชฌาสติได้เป็นผล

8) สัมมาสมาธิ จิตที่ตั้งมั่นชอบ คือสมาธิที่แน่วแน่นคง ภิกษุในพระพุทธศาสนานี้สังตจาก กาม สังตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้วบรรลุปฐมฌาน ที่มีวิตก วิจารณ์ ปิดและสุขอันเกิดแต่วิเวกที่ไม่มี ทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะความดีใจและความเสียใจดับสนิท มีสติบริสุทธิ์ด้วย อุเบกขาธรรมเสียได้ ผู้ปฏิบัติให้สติสมบูรณ์อยู่เช่นนั้น ชื่อว่า สัมมาสมาธิ และสัมมาสมาธินี้ มีความไม่ ลายไปแห่งจิตเป็นลักษณะ มีจิตที่มั่นคงเป็นหน้าที่ มีการละมิชฌาสติได้เป็นผล (ปัญญา ใช้บางบาง, 2555: 96-97)

สรุป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระองค์จะทรงเทศนาธรรมโปรดสัตว์โลก พระองค์จะ ทรงพิจารณาถึงอุปนิสัย ภูมิปัญญาเสียก่อนว่า ผู้นั้นจะสามารถรู้ธรรมได้ ด้วยธรรมอะไร สามารถรู้ได้ มากเพียงใด ต่อจากนั้นพระองค์จึงจะทรงเสร็จไปโปรดด้วยพระธรรมเทศนาที่เหมาะสมแก่จริตอุปนิสัย ของผู้นั้น โดยเฉพาะ ที่ชื่อว่า “อนุปพพิกขาภิธยสังข” พระธรรมทั้งสองอย่างนี้ พระองค์มักจะทรง แสดงเนื่องถึงกันตามลำดับเสมอ โดยอริยสังข 4 เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความเหนื่อโลกแห่งความทุกข์ เป็นหลักธรรมที่จะคอยสนับสนุนให้เกิดความรู้ เรียกว่า อนุปพพิกขา 5 หรือที่เรียกว่า หลักธรรมที่ทำให้ เกิดความเข้าใจตามลำดับ ซึ่งเป็นหลักที่มนุษย์จะต้องมีก่อน รู้ก่อน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจใน อริยสังขได้ง่าย คือ เรื่องของทาน เรื่องศีล เรื่องสวรรค์ เรื่องโทษของกาม และเรื่องอานิสงส์ในการหลีก ออกจากกาม ถ้าจะอุปมาเปรียบเทียบ การซักผ้า การเตรียมผ้า ก็เปรียบเสมือนเรื่องอนุปพพิกขา อริยสังข 4 เปรียบเสมือนกับผ้าที่ถูกทำให้ขาวสะอาดแล้ว สามารถที่จะเตรียมรับน้ำย้อมได้ น้ำเปรียบ เสมือนอริยสังข 4 ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอนุปพพิกขาภิธยสังขมีความสัมพันธ์กันด้านการทำให้ผู้ฟังได้รับ ประโยชน์ในด้านการครองเรือนของผู้ที่ยังต้องอยู่ในเพศกฤหัสถ์ ทำให้ชีวิตของผู้เคยครองเรือนยินดีใน เพศของบรรพชิตผู้ไม่มีเรือน และทำให้ตรัสรู้ธรรมที่ควรรู้อย่างในพระพุทธศาสนาทำให้กลายเป็นชีวิตที่ ประเสริฐที่เปรียบมิได้

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอุบติสสเถระ. (2548). วิมุตติมรรค. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราช-วิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมส โปรดักส์จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ). (2546). ธรรมปริทรรศน์ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 4,

- กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2548). บรมธรรม ภาคปลาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทตาดาคตาพับลิเคชั่น จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). นรกกัษสวรรณและการบำรุงพุทธศาสนาโดยอุทวิธึ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จักรานุกูลการพิมพ์.
- พระมหาสมพงษ์ สุขุมมาโล. (2538). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังสารวัฏฏในพระพุทศาสนา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- จิตวณโณ ภิกขุ. (2544). วิปัสสนาภาวนา. พิมพ์ครั้งที่ 4, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุภีร์ ทุมทอง. (2558). อนุพุพิภกา. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- ปัญญา ใ้บางยาง. (2555). ธรรมาธิบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ธรรมสภา ลือธรรม.

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตล้านนา

21ST CENTURY LEARNING OF STUDENTS AT MAHAMAKUT
 BUDDHIST UNIVERSITY: LANNA CAMPUS

พระครูวินัยธรสัจชัย ญาณวิโร (ทิพย์โอสถ)

Phrakhru Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot)

พระครูปลัดณัฐกร ปฎิภาณเมธี (ไชยบุตร)

Phrakhrupakad Nathakorn Patibhanamedhee (Chaibutra)

E-mail: sunchait65@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มกราคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้สรุปได้ว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา และข้อโต้แย้งทั้งในสถานการณ์ส่วนบุคคลและของกลุ่มโดยการแสดงออก ซึ่งภาวะผู้นำในการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมไปปฏิบัติได้ สามารถประยุกต์ความเข้าใจอันถ่องแท้ในทฤษฎีและระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าในสาขาวิชาของตนเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและข้อโต้แย้งในสถานการณ์อื่นๆ สามารถพิจารณาแสวงหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทางวิชาการหรือวิชาชีพ โดยยอมรับข้อจำกัดของธรรมชาติของความรู้ในสาขาวิชาของตน มีส่วนร่วมในการติดตามพัฒนาการในศาสตร์ของตนให้ทันสมัย และเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจของตนอยู่เสมอ มีจริยธรรมและความรับผิดชอบสูงทั้งในบริบททางวิชาการ ในวิชาชีพและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : การเรียนรู้, การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, นักศึกษา,

Abstract

The article concludes the 21st century learning of the students at Mahamakut Buddhist University of Lanna Campus points out that the students take initiative to solve problems and arguments both in personal and group situations by expressing leadership to seek new, suitable and practical alternatives. They can apply the solid understanding of the theory and the method of research in their fields to solve the problems and the arguments in other situations, seeking and suggesting solutions to academic or professional problems by acknowledging the limitations of the nature of knowledge in their subjects. They have participation in development and update of their science and increase their knowledge and understanding continually. They have ethics and accountability in both academic and professional contexts and community regularly.

Keyword : learning, 21st century learning, students

บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีกฎระเบียบเพื่อควบคุมสังคม ให้ทุกคนเคารพในสิทธิของบุคคลอื่น มีกระบวนการใช้กฎหมาย เพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ด้วยกันไม่ให้คุกคามต่อกันและกัน ละเมิดต่อผู้อื่น ในสังคมไทยมีกระบวนการหนึ่งเรียกว่า Socialization กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีทั้งกระบวนการทางครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายทางสังคม มีคำกล่าวไว้ว่า การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นศัพท์ทางสังคมวิทยา ในขณะที่วิชามานุษยวิทยาใช้คำว่า การปลูกฝังทางวัฒนธรรม (Enculturation, นิยพวรรณ วรณศิริ, 2540, น.70) มีความหมายว่า กระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยาซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงจากสภาพสัตว์ตามธรรมชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรม มีความเป็นมนุษย์มากกว่าสัตว์ทั่วไป การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน สำนักงานหรือองค์กรที่บุคคลสังกัดอยู่ สถาบันทางศาสนา และสื่อมวลชน

การเรียนรู้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้นจึงมีความหมาย 2 นัยด้วยกัน (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540, น.43) เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเหตุมนุษย์ทุกคนไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น การใช้ภาษาพูด การอ่านเขียนหนังสือ มารยาททางสังคมหรือระเบียบประเพณีต่าง ๆ การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ที่ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้วัฒนธรรมดังกล่าว และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง เช่น การได้รับการแนะนำสั่งสอนเรื่องภาษา ทำให้มนุษย์สามารถพูดภาษาติดต่อกันได้ การเรียนรู้มารยาทในการรับประทานอาหารได้ถูกต้อง เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคม สังคมแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน มนุษย์ในแต่ละสังคมจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน เช่น คนไทยมีบุคลิกภาพยิ้มง่ายอ่อนโยน และเคารพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมากกว่าสภาพทางธรรมชาติ เช่น เด็กไทยโดยทั่วไปจะมีลักษณะรูปร่างหน้าตาคล้ายกัน การแสดงออกไม่เหมือนกันทุกคน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีผู้ใหญ่เอาใจใส่ดูแลอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ จะมีกิริยามารยาทเรียบร้อยและพูดจาไพเราะกว่าเด็กที่ถูกปล่อยปละละเลยไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล

ฟองพันธุ์ มณีรัตน์ (2529, น.151-152) ชี้ให้เห็นว่า ปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้หรือการขัดเกลาทางสังคมมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้ โดยยกตัวอย่าง เด็กผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเกิดจากแม่ปัญญาอ่อน หุนหวนและเป็นใบ้ ไม่ทราบว่าเป็นพ่อเด็ก เด็กอยู่กับแม่ตามลำพัง และถูกตายายกักตัวไว้ในโรงนา เด็กคนนั้นไม่มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับใคร โดยเฉพาะไม่มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับแม่ได้เลย จนมีผู้มาพบเด็กคนนี้เมื่อเธออายุได้หกขวบครึ่ง แต่ดูคล้ายเด็กอายุหกเดือน ยังพูดไม่ได้ ได้แต่แสดงกิริยาท่าทาง และทำเสียงอู้อี้ มีอาการกิริยาหวาดผวาและดูร้ายเหมือนสัตว์ หลังจากนั้นนำเด็กคนนี้มาฝึกฝนอบรม พบว่าเธอสามารถพัฒนาตัวเองไปได้รวดเร็วจนมีพัฒนาการทางสังคมสมวัย การที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า การที่เด็กขาดความสามารถต่าง ๆ เนื่องจากขาดการติดต่อสัมพันธ์และการขัดเกลาทางสังคม ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของสมองและจิตใจแต่อย่างใด คือการขาดการเรียนรู้นั่นเอง ไม่เกี่ยวกับการให้กำเนิด แต่ให้สำคัญที่สิ่งแวดล้อมบ่มเพาะให้คนเป็นเช่นนั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคมปลูกฝังระเบียบวินัยขั้นพื้นฐานของสังคม ซึ่งเป็นการสร้างระเบียบวินัยในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตลอดจนถึงการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ เช่น รู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม จนกระทั่งถึงรู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่สลับซับซ้อน ความมีระเบียบวินัยจำเป็นต้องมีการปลูกฝังให้แน่นแฟ้น จนเป็นนิสัยถาวรในตัวบุคคล ปลูกฝังความมุ่งหวังของชีวิตที่กลุ่มเห็นว่ามีคุณค่า หรือที่พึงปรารถนา เช่น การยึดมั่นในคำสั่งสอนทางศาสนา หรือการพยายามฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในชีวิต เป็นแรงบันดาลใจให้บุคคลเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคม สอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคม (Social role) เพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้ถูกต้อง การสอนให้รู้จักบทบาททางสังคม รวมตลอดไปจนถึงให้รู้จักทัศนคติต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนบทบาทที่สมาชิกในสังคมพึงมี ตามสถานภาพตำแหน่งหรือบทบาทที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางคนเป็นทหาร เป็นครูอาจารย์ เป็นตำรวจ บางคนเป็นนักศึกษา เป็นต้น แต่ละสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคมที่ยกตัวอย่าง ต่างก็มีบทบาทเฉพาะที่ต้องอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์จะเรียนรู้บทบาทต่าง ๆ ของตน และเข้าใจบทบาทของบุคคลอื่นในแต่ละสถานการณ์ด้วย ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์กันของสมาชิกในสังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น สอนให้มีความชำนาญและทักษะ (Skill) ต่าง ๆ ที่สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ มีการเตรียมตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทักษะต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขสำคัญอยู่สำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของบุคคล ในสังคมประเพณี ทักษะต่าง ๆ ถูกกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยธรรมชาติโดยการถ่ายทอดอยู่แล้วในวิถีชีวิตประจำวัน บุคคลมีการเรียนรู้จากประเพณี ดังนั้น ทักษะหรือความชำนาญเฉพาะด้าน อาจไม่มีความจำเป็นมาก ซึ่งต่างจากบุคคลที่อยู่ในสังคมสมัยใหม่ที่ทักษะความชำนาญการเฉพาะด้านมีความจำเป็นมาก และบุคคลที่ต้องการมีความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น จะต้องเข้ารับการอบรมสั่งสอนจากสถาบันที่เป็นศูนย์กลางที่ทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ สถาบันการศึกษา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยจึงต้องมีกระบวนการผลิตบัณฑิตให้มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ มีทักษะด้านปัญญา คติวิเคราะห์ มีความเชื่อมโยงกับโลกและบุคคลมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีอย่างเท่าทัน (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2557, หน้า 59) ความสามารถเข้าใจเนื้อหาและทฤษฎีต่างๆ ในสาขาวิชาที่เลือกแนวทางการอาชีพ แต่ความรู้ที่นั่นไม่เพียงพอที่จะนำไปปฏิบัติก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จได้ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ทุกสาขาวิชาที่ต้องเรียนใช้กรอบแนวคิดนี้ เพื่อให้ให้นักศึกษามีระเบียบวินัย ความสามัคคี พร้อมด้วยคุณธรรมประจำใจ มีศีลธรรม มีจิตสาธารณะ เคารพต่อกฎระเบียบ และความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และอย่างเป็นสุข ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญต่อการสอดแทรกศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี และจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมของนักศึกษา ก่อนที่นักศึกษาจะจบการศึกษาไปทำงานยังองค์กรต่างๆ ทั้งด้านอาชีพและวิชาชีพ จากองค์รวมทั้งหมดนี้ต้องรับรองจากกระบวนการพัฒนานักศึกษาจนเป็นผู้ที่มีความรู้ควบคู่กับความดี ความระเบียบ ความสามัคคี เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ โดยทางมหาวิทยาลัยมีกรอบในการพัฒนานักศึกษาดังนี้ ความเป็นผู้มีระเบียบดี รู้จักสามัคคี รู้จักบำเพ็ญต่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป้าหมายความเป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดีเป็นผู้ประเสริฐ

ที่สุด ตามปรัชญา และปณิธานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาในอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้คือ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำนานา ผลที่ได้จากการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำนานา

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม Bloom's Taxonomy กล่าวถึงการจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยในแต่ละด้านจะมีการจำแนกระดับความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน นอกจากนี้ยังนำเสนอระดับความสามารถที่มีการปรับปรุงใหม่ตามแนวคิดของ Anderson and Krathwohl (2001) เป็น การจำ (Remembering) การเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินผล (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ด้านจิตพิสัย จำแนกเป็นการรับรู้, การตอบสนอง, การสร้างค่านิยม, การจัดระบบ และการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม ด้านทักษะพิสัย จำแนกเป็น ทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย, ทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะสองส่วนหรือมากกว่าพร้อมๆกัน, ทักษะการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง และทักษะการแสดงพฤติกรรมทางการพูด

การเรียนรู้ (Learning) คือ กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ (Klein, 1991, p. 2) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิกริยาสะท้อน (Kimble and Garmezy) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Hilgard and Bower) การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา (Cronbach) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ (Pressey, Robinson and Horrock, 1959)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม เป็นอย่างไร Bloom ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ

ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด

ความเข้าใจ (Comprehend)

การประยุกต์ (Application)

การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้

การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่

การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

ทฤษฎีการเรียนรู้ เบนจามิน บลูมและคณะ (Bloom et al, 1956) มีลักษณะอย่างไร

ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1. ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการศึกษาที่ได้รับรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบเทียบกับบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์

ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่างๆได้ สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้ เมื่อต้องการ

2. ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่น ๆ

3. การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้

4. การวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

5. การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน อย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่น เข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานชิ้นใหม่ หรือ อาจจะทำให้เกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่

6. การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสินใจ ตีราคา หรือ สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปแบบของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

2. จิตพิสัย (Affective Domain) (พฤติกรรมด้านจิตใจ)

ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

1. การรับรู้ เป็นความรู้สึกรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง

ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปแบบของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2. การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปแบบของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้า นั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

3. การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่า นั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

4. การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์

ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

5. บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ

จนกลายเป็นค่านิยม และยิ่งพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดีรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท)

พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ พฤติกรรมด้านทักษะพิสัยประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ชั้น ดังนี้

1. การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

2. กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจ และพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3. การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

4. การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

5. การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่อง จนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom 1976) (อ้างจาก รศ.ดร.ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , 2535 : 115 – 117) บลูมได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียนไว้ดังนี้

- พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขา ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน ถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน

- คุณลักษณะของแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียน และคุณภาพของการสอน เป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

สรุป เพราะฉะนั้นเราสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรืออู่อุบัติเหตุ หรือพิชยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (Bloom, 1959)

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจ ด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในหนังสือสำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2560), แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 20 21ST Century Skills, หน้า 1-114 ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูประบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) วิจารณ์ พานิช (2555: 16-21) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

สาระวิชาที่มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย

ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก

ศิลปะ

คณิตศาสตร์

การปกครองและหน้าที่พลเมือง

เศรษฐศาสตร์

วิทยาศาสตร์

ภูมิศาสตร์

ประวัติศาสตร์

โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก ดังนี้

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness)

ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy)

ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy)

ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่

ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม

การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

การสื่อสารและการร่วมมือทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้

ความรู้ด้านสารสนเทศ

ความรู้เกี่ยวกับสื่อ

ความรู้ด้านเทคโนโลยีทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญดังต่อไปนี้

ความยืดหยุ่นและการปรับตัว

การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง

ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม

การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)

ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility) ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C 3R คือ Reading (อ่านออก), (W)riting (เขียนได้), และ (A)rithmetics (คิดเลขเป็น) 7C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) แนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) (www.p21.org) ที่มีชื่อว่า เครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนารอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ เฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้ง

ด้านการงานและการดำเนินชีวิต (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2560), หน้า 1-114)

ผลที่ได้จากการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด ทักษะที่ดีต่อการมองโลก การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระวิชาการสาขาใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมองนำไปสู่บุคลิกภาพและการแสดงออกที่น่าประสงค์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบข้าง การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะ ค่านิยม หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ มีความเข้าใจในความหลากหลายของสังคมได้ มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น ทำงานสายอาชีพช่างเหล็ก หรืออาชีพทางการเป็นครู หรือประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร อาจจะเรียกได้ว่า ทุกสาขาอาชีพสามารถประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสมและประสานกลมกลืนเข้ากับการดำเนินชีวิต

สรุป

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันทางด้านคุณธรรมจริยธรรม สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมและวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก เป็นต้น มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนัก รู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องสำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชา และตระหนักถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการต่อยอด องค์ความรู้ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติจะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ มีทักษะทางด้านปัญญา สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติและผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ นักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีส่วนช่วยและเอื้อต่อ การแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องรวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ มีทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้า และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ สามารถ

สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของ การนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). สังคมวิทยา, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
นียบพรรณ วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535), การบริหารวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซ็ท.
ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2529). มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ
: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2560), แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 20
21ST Century Skills. กรุงเทพฯ : สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ.
- Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching, and
Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New
York: Longman.
- Bloom, et al. (1956). The Function of Executive. London: Oxford University Press.
- Klein, S.B. 1991. Learning. New York : McGraw -Hill.
- Pressey, S. L.; Robinson, F. P. & Horrocks, J. E. (1959). Psychology in Education. New
York: Harper - Collins.

การเพิ่มประสิทธิภาพโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง
เรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส

LMPROVING PREDICTION MODELS OF STUDENT BUSINESS CAREER USING
SAMPLING TECHNIQUES FOR LEARNING IN MULTI-CLASS LMBALANCE DATA SET

สำราญ วานนท์

Samran Wanon

รจนา เมืองแสน

Rojjana Muangsan

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Business Administration, Chaiyaphum Rajabhat University

E-mail: samran@cpru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 2 มีนาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส และ 2) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส โดยใช้โปรแกรม WEKA ปรับความสมดุลด้วยเทคนิค Over sampling เทคนิค Under sampling และเทคนิค SMOTE สร้างโมเดลและการประเมินโมเดลพยากรณ์ด้วยเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจและเทคนิคแรนดอมฟอเรสเปรียบเทียบโมเดลที่ให้ผลการพยากรณ์ที่ดีที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า ชุดข้อมูลที่ปรับความสมดุลด้วยเทคนิค Over sampling สร้างโมเดลจำแนกข้อมูล และเปรียบเทียบโมเดลการจำแนก 2 เทคนิค คือต้นไม้ตัดสินใจและแรนดอมฟอเรส ผลปรากฏว่าเทคนิคแรนดอมฟอเรสเป็นเทคนิคที่ให้ประสิทธิภาพมากที่สุด ค่าความถูกต้องร้อยละ 67.17 ค่าความแม่นยำ 0.66 ค่าความระลึก 0.67 และค่าเอฟเมเชอร์ 0.66

คำสำคัญ: ข้อมูลไม่สมดุล, การจำแนกข้อมูล, โมเดลพยากรณ์

Abstract

The purposes of the research are 1) to study the sampling techniques for learning in multiclass imbalanced datasets and 2) to compare the efficiency of the sampling techniques for learning in multiclass imbalanced datasets. The WEKA program is used to adjust the balance by the techniques of Over-sampling, Under-sampling and SMOTE. The prediction models are assessed by the techniques of Decision Tree and Random Forest to compare the highest forecasting result.

The results of the research indicate that the datasets balanced by Over-sampling and compared by Decision Tree and Random Forest techniques show that Random Forest is the most efficient with accuracy 67.17 %, precision 0.66 %, recall 0.67 % and F-measure 0.66 %.

Keywords: Imbalance Data, Data Classification, Prediction Model

บทนำ

ในโลกความเป็นจริงการค้นหาคำรู้จากข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้วยเทคนิคเหมืองข้อมูลนั้น ในธรรมชาติแล้วชุดข้อมูลจะมีความไม่สมดุล (Elhassan T, Aljurf M, Al-Mohanna F & Shoukri M., 2016: 1) เป็นส่วนใหญ่ ปัญหาการแบ่งคลาสข้อมูลที่ไม่สมดุลจากการที่ข้อมูล 2 คลาสหรือมากกว่า โดยคลาสของข้อมูลหลัก (Majority) มีจำนวนข้อมูลมากกว่าคลาสของข้อมูลรอง (Minority) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และรูปแบบการยอมรับโมเดลการพยากรณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลก่อนนำไปทำการเรียนรู้และทดสอบ ถ้านำข้อมูลทั้งสองชุดหรือมากกว่าเข้าสู่ขั้นตอนการเรียนรู้พร้อมกันทั้งหมด จะทำให้ผลการจำแนกข้อมูลเกิดความผิดพลาด ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะนำเทคนิคการปรับชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาสมาใช้ 3 วิธีด้วยกันคือ 1) เทคนิค SMOTE (Synthetic Minority Over-sampling Technique) 2) เทคนิค ROS (Random over Sampling) และ 3) เทคนิค RUS (Random under Sampling) (Raisul Islam Rashu, Naheena Haq and Rashedur M Rahman, 2014: 14) เลือกจากหลายๆ เทคนิคที่ใช้เรียนรู้และทดสอบกับการจำแนกข้อมูล (Guillaume Lemaître, Fernando Nogueira & Christos K. Aridas, 2017: 3)

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลทำให้เกิดภาวะการแข่งขันกันอย่างรุนแรงของตลาดแรงงาน ในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 โลกของการทำงานจะมีทิศทางไปในแนวทางใด ในเมื่อผู้ประกอบการพยายามลดต้นทุนด้านแรงงานคนลงพร้อมกับนำเครื่องจักรและเทคโนโลยีเข้ามาแทนคน (กองวิจัยตลาดแรงงาน, 2559) ซึ่งภาวะการมีงานทำของคนในประเทศก็ถือเป็นตัวชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนึ่งมาก เนื่องจากตลาดแรงงานเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจ ถ้าประชากรของประเทศมีงานทำมากย่อมส่งผลทำให้เศรษฐกิจขยายตัว ทำให้วงจรของเศรษฐกิจมีการขับเคลื่อนไปด้วยดี

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีออกสู่ตลาดแรงงานในแต่ละปี การศึกษา จำนวนบัณฑิตที่จบการศึกษามีจำนวนมาก ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะต้องทราบถึงสถานะของตลาดอาชีพว่าจะมีแนวโน้มไปอย่างไร เพื่อจะได้มีข้อมูลสำหรับการเตรียมวางแผนเร่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพในสาขาวิชาใด จึงได้ทำแบบสำรวจภาวะการมีงานทำของบัณฑิต จากข้อมูลอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านธุรกิจนั้นมีอาชีพที่หลากหลาย ในบางอาชีพมีจำนวนผู้ประกอบการอาชีพนั้นมากและในบางอาชีพก็ผู้ประกอบการน้อย จากความไม่สมดุลของชุดข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว ถ้านำไปประมวลผลตามขั้นตอนทางเทคนิคเหมืองข้อมูลแล้ว จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และความเหมาะสมต่อการยอมรับโมเดลพยากรณ์ ดังนั้นจะต้องมีการปรับชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลดังกล่าวมาข้างต้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโมเดลพยากรณ์อาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส
- 2) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส

แนวคิดเทคนิคการเรียนรู้

1) เทคนิคการทำเหมืองข้อมูล เนื่องจากการทำเหมืองข้อมูลเป็นเทคนิคในการค้นคว้าความรู้จากข้อมูลขนาดใหญ่การทำเหมืองข้อมูลจึงเป็นการรวมเอาศาสตร์ต่างๆ หลายแขนงมารวมไว้ด้วยกันโดยไม่จำกัดวิธีการที่จะใช้ ตัวอย่างศาสตร์ที่ใช้เช่น เทคโนโลยีฐานข้อมูล (Database technology) วิทยาศาสตร์สารสนเทศ (Information science) สถิติ (Statistics) และระบบการเรียนรู้ (Machine learning) เป็นต้น ซึ่งศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดกระบวนการค้นคว้าความรู้ในแบบต่างๆ (อุกฤษ ปัจฉิม, 2546)

2) เทคนิคการเรียนรู้แบบมีผู้สอน (Supervised Learning) เป็นรูปแบบการรวบรวมนำเอาชุดข้อมูลในอดีต นำมาวิเคราะห์โดยพิจารณาความสัมพันธ์ หรือรูปแบบเฉพาะของชุดข้อมูลนั้นๆ เพื่อนำเอารูปแบบผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการคาดการณ์ หรือ ทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อาจกล่าวได้ว่า เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากอดีต เป็นสิ่งที่นำเหมือนการสอน ให้ปรากฏเป็นรูปแบบ และนำรูปแบบ โมเดล ที่ได้ ไปใช้กับข้อมูลชุดใหม่ ดังนั้นจึงเรียกว่าเป็นการเรียนรู้แบบมีผู้สอนนั่นเอง โดยเทคนิควิธีการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะนี้ คือ การวิเคราะห์จำแนกประเภทข้อมูล

3) การวิเคราะห์จำแนกประเภทข้อมูล (Classification Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบในการจัดการข้อมูลให้จำแนกตามกลุ่มที่ถูกกำหนดขึ้นโดยการสร้างตัวแบบเพื่อช่วยสนับสนุนการตัดสินใจจำแนกกลุ่มข้อมูลในอดีตที่มีอยู่เพื่อนำไปใช้ในการคาดการณ์ หรือ ทำนายแนวโน้มการเกิดขึ้นของข้อมูลชุดใหม่ โดยตัวแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล อาจอยู่ในรูปแบบของกฎการจำแนกประเภท (Classification Rules) หรือต้นไม้ตัดสินใจ (Decision Tree) และการประมาณค่าข้อมูล (Regression)

3.1) ต้นไม้ตัดสินใจ (Decision Tree) ต้นไม้ตัดสินใจถูกพัฒนาโดย J.R. Quinlan (1986: 1) เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายเนื่องจากโมเดลที่ได้สามารถแปลความหมายและเข้าใจง่าย ลักษณะของรูปแบบข้อมูล (Pattern) ซึ่งแต่ละโหนด (Node) จะแสดงคุณลักษณะหรือแอตทริบิวต์ (Attribute) ที่ใช้ทดสอบข้อมูล แต่ละกิ่งจะแสดงผลในการทดสอบ และลีฟโหนด (Leaf Node) จะแสดงกลุ่มหรือคลาส (Class) ที่กำหนดไว้ (ชัชชฎา วันดี, 2557)

3.2) Random Forest เป็นวิธีการที่คล้ายกับ Bagging มากแต่เพิ่มการสร้างความหลากหลายของโมเดลด้วยการสุ่มแอตทริบิวต์ด้วยแทนที่จะเป็นการสุ่มเฉพาะข้อมูลตัวอย่างเพียงอย่างเดียวเหมือน Bagging และเทคนิคที่ใช้ในการสร้างโมเดลก็เป็นเพียงแค่ Decision Tree อย่างเดียว แม้ว่าจะเป็นเทคนิค Decision Tree เหมือนกันแต่ข้อมูลและแอตทริบิวต์ที่ใช้ในการสร้างโมเดลต่างกันก็ทำให้โมเดลที่สร้างขึ้นมามีลักษณะที่ต่างกัน

4) การสุ่มตัวอย่างบนข้อมูลที่ไม่สมดุล ข้อมูลไม่สมดุล คือข้อมูลที่มีจำนวนข้อมูลของบางกลุ่มมีมากกว่า จำนวนข้อมูลของอีกกลุ่มอยู่เป็น จำนวนมาก (Chawla, 2005) โดยแบ่งเป็นข้อมูลส่วนมาก (Majority Class) และข้อมูลส่วนน้อย (Minority Class) (Chawla et al., 2002) ข้อมูลที่ไม่สมดุลจะส่ง ผลต่อการจำแนกประเภทข้อมูลของกลุ่มข้อมูลส่วนน้อยได้ไม่ถูกต้อง หรือถูกต้องน้อย แต่

ในขณะที่เดียวกันจะ สามารถจำแนกประเภทข้อมูลของกลุ่มข้อมูลส่วนมาก ได้ถูกต้องกว่า แต่ในความเป็นจริงกลุ่มข้อมูลที่มีขนาดน้อยนั้นอาจจะสำคัญมาก ส่งผลให้ตัวแบบในการจำแนกประเภทของข้อมูลมีประสิทธิภาพที่ต่ำลง งานวิจัยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการจำแนกประเภทข้อมูลที่มีขนาดน้อยให้มีความแม่นยำสูงขึ้น โดยวิธีการ sampling ข้อมูลด้วยการทำการสุ่มเพิ่มชุดข้อมูลตัวอย่าง

4.1) วิธีสุ่มเพิ่ม (Over sampling) วิธีสุ่มเพิ่ม (กิตติพงษ์, 2016) เป็นการเพิ่มจำนวนข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มส่วนน้อยให้มีจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับจำนวนข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มส่วนมาก ซึ่งการเพิ่มข้อมูลนั้นจะเพิ่มโดยการสุ่มเลือกจากข้อมูลเดิม

4.2) วิธีสุ่มลด (Under sampling) วิธีสุ่มลด (กิตติพงษ์, 2016) เป็นการลดจำนวนข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มส่วนมากให้มีจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับ จำนวนข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มส่วนน้อย

4.3) วิธีสังเคราะห์ข้อมูลใหม่ (SMOTE) วิธีสังเคราะห์ข้อมูลใหม่ (Chawla et al., 2002; Chawla, 2003, Chawla et al., 2004) เป็นเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบพิเศษของการสุ่มเพิ่ม แทนที่จะสุ่มเพิ่มโดยใช้ข้อมูลเดิมแต่จะทำการสังเคราะห์ข้อมูลขึ้นมาใหม่จากข้อมูล เดิมที่มีอยู่หลักการเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ที่สุดในการขยายขอบเขตการตัดสินใจของตัวแบบ ซึ่งการสังเคราะห์ข้อมูลใหม่มีขั้นตอนดังนี้คือระบุเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียงที่สุด k ค่าของข้อมูลเดิม สำหรับข้อมูลเดิม M หาก $k=l$ ที่มีระยะทางใกล้เคียงกับข้อมูลเดิมโดย l คือจำนวนเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียงกับจุด M แล้วสุ่มเลือกจุด ระหว่างสองจุด และสร้างกรณีใหม่

5) ประเภทของอาชีพ กองวิจัยตลาดแรงงานและกองส่งเสริมการมีงานทำ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน (2557: 27) ได้แบ่งประเภทอาชีพออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 2 ลักษณะดังนี้

5.1) งานอาชีพที่ทำให้ผู้อื่น (Work for Others/Organization) งานอาชีพที่ทำให้ผู้อื่นหรือเป็นลูกจ้าง/พนักงานทำให้องค์กรที่เป็นรัฐบาลหรือองค์กรธุรกิจเอกชนหรือองค์กรการกุศลสาธารณะต่าง ๆ

5.2) งานอาชีพอิสระ (Self-Employment) งานอาชีพอิสระนี้เป็นการทำงานที่ไม่ต้องมาสมัครงานแต่เป็นการทำงานที่เกิดจากการตัดสินใจของผู้ที่จะกระทำเพื่อให้ตนเองหรือกระทำด้วยตนเองเป็นการจ้างตนเองโดยอาศัยปัจจัยความรู้ ความสามารถ โอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

1) การจัดเตรียมข้อมูล

1.1) ทำความสะอาดข้อมูล งานวิจัยนี้ได้มีการจัดเตรียมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลภาวะการมีงานทำของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 – 2561 เป็นจำนวน 2,005 รายการ

ตำแหน่งครูพี่เลี้ยงเด็ก	513120 โรงเรียนบ้านกุดน้ำใส(๓ พระครูอนุสรณ์)	1036100133	3	โรงเรียนบ้านกุดน้ำใส(๓ พระครูอนุสรณ์)
	419010 ไบรณชัยไทย	H	333	1 ไบรณชัยจัดรัส
	412230 กรุงเทพประกันชีวิต	K	270/9-11	6
การพัฒนาชุมชน	111040 บ้านเนินสง่า	N	-	14 -
	123130 บริษัท คลังแมคเคอร์รี่พีทีเอส เจริญชัย	G	51/2	5 -
	412230 ธนาคารออมสิน	K	344	1 ธนาคารออมสินจัดรัส
ด้านการเกษตร	611120 ธุรกิจสวนสัตว์	A	8	8 หมู่บ้านใหม่มาดี
	419010 องค์การบริหารส่วนตำบลรังงาม	S		
	522090 -	G	149/11	9
	513120 โรงเรียนบ้านดกหิน	P	176	3 -
	131430 อ.กล้า การช่าง	G	171	1 -
ครูพี่เลี้ยง	513120 โรงเรียน	P	555	10 โรงเรียนศรีนังครอ
	522090 เจริญผลพลังไทย	G	59	59 -
	112020 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่	O	302	3 -
	911120 ร้านอาหาร	S	-	-

ภาพที่ 1 ตัวอย่างข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์

1.2) รวบรวมข้อมูลที่แยกการเก็บตามปี ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของ Excel File ดังตัวอย่างภาพที่

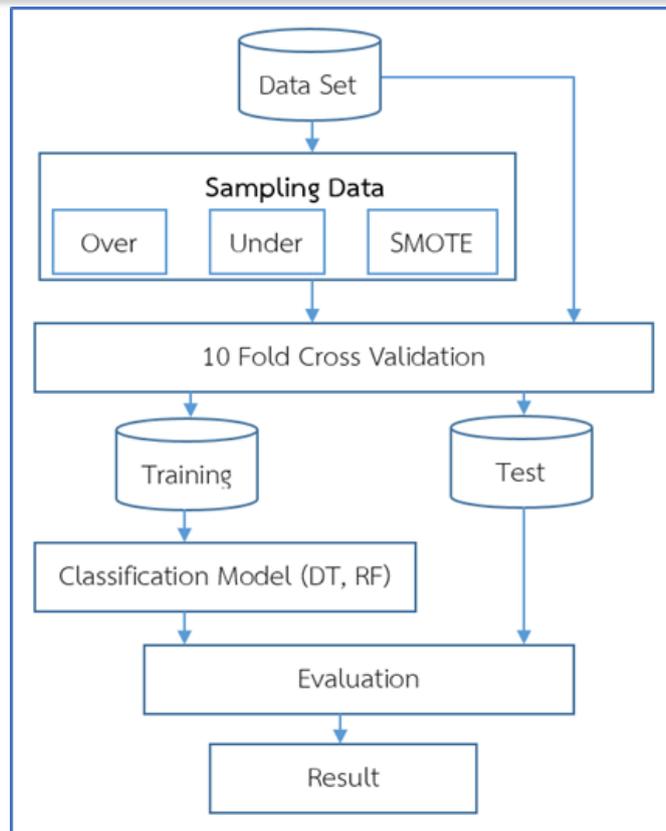
1.3) คัดเลือกคุณลักษณะที่ต้องการเพื่อนำไปสู่กระบวนการแปลงข้อมูลและจัดให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกคุณลักษณะดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 คุณลักษณะที่คัดเลือกเพื่อการวิเคราะห์สำหรับการจำแนกข้อมูล

ลำดับที่	คุณลักษณะ	ตัวอย่างข้อมูล
1	เพศ	ชาย
2	สาขาวิชา	วิทยาการคอมพิวเตอร์
3	ความสามารถพิเศษ	เล่นดนตรี
4	ผลการเรียนเฉลี่ย	3.54
5	ความสอดคล้องสาขาวิชา	ตรง
6	ประเภทอาชีพ/ตำแหน่ง	Class

1.4) จัดเตรียมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลที่มีผลต่อการพยากรณ์อาชีพ ระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2561 จำนวน 2,005 รายการ ประกอบด้วย เพศ สาขาวิชา ความสามารถพิเศษ ผลการเรียนเฉลี่ย ความสอดคล้องสาขาวิชา และประเภทอาชีพ/ตำแหน่ง ข้อมูลดังตารางที่ 1 จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปปรับปรุงในส่วนของคุณค่าที่ขาดหายไป โดยใช้วิธีการกำหนดค่า การเลือกคุณลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้อง มีการปรับรูปแบบของข้อมูลบางคุณลักษณะเพื่อลดขนาดของข้อมูลที่ใช้ในการประมวลผล และทำการแบ่งช่วงข้อมูล (Discretization) เพื่อเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้อยู่ในช่วงที่กำหนดจัดเป็นการลดระยะห่างของข้อมูล จากการปรับปรุงพบว่าข้อมูลที่พร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์ครั้งนี้ ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะ

2) การปรับความสมดุลของชุดข้อมูลที่ไม่สมดุล ด้วยเทคนิค Over sampling เทคนิค Under sampling และเทคนิค SMOTE โดยใช้โปรแกรม WEKA

3) การสร้างโมเดลพยากรณ์และการประเมินโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส การสร้างโมเดลและการประเมินโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส โดยนำข้อมูลที่เตรียมไว้ตามคุณลักษณะตามตารางที่ 1 มาทำการจำแนกข้อมูลด้วยเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจ (Decision Tree) และเทคนิคแรนดอมฟอเรส (Random Forest) โดยใช้โปรแกรม WEKA จากนั้นทำการเปรียบเทียบผลจากทั้งสองวิธีเพื่อเลือกโมเดลที่ให้ผลการพยากรณ์ที่ดีที่สุด ด้วยมาตรวัดที่ใช้วัดประสิทธิภาพโมเดลพยากรณ์ด้วยค่า F-measurement, Precision, Recall และ Accuracy

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

ผลการวิจัย

1) ผลการปรับความสมดุลของชุดข้อมูลที่ไม่สมดุล จากข้อมูลทั้งหมด โดยทำการสุ่มเอาข้อมูล ออกเป็น 4 ชุด กำหนดเป็น D1 คือข้อมูลที่ไม่ปรับความไม่สมดุล D2 คือชุดข้อมูลที่ปรับความไม่ สมดุลด้วยเทคนิค Over sampling D3 คือชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Under sampling และ D4 คือชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค SMOTE แสดงดังตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	ลำ	คลาส	จำนวนข้อมูล
1		ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ (C04)	735
2		ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ (C01)	540
3		พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน (C03)	387
4		รัฐวิสาหกิจ (C02)	343
5		พนักงานองค์กรต่างประเทศ/ระหว่างประเทศ (C05)	0

จากตารางที่ 2 จะพบว่าแต่ละคลาสจะมีจำนวนรายการของข้อมูลที่แตกต่างกันส่วนคลาส พนักงานองค์กรต่างประเทศ/ระหว่างประเทศนั้นไม่มีจำนวนรายการดังนั้น งานวิจัยนี้จะเหลือ จำนวนคลาสทั้งหมดอยู่ 4 คลาสดังต่อไปนี้ 1) ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ จำนวน 735 รายการ 2) ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ จำนวน 540 รายการ 3) พนักงานบริษัท/องค์กร ธุรกิจเอกชน จำนวน 387 รายการ และ 4) รัฐวิสาหกิจ จำนวน 343 รายการ ตารางที่ 3 ชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุล (D2)

ลำดับที่	คลาส	จำนวนข้อมูล
1	ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ (C04)	501
2	ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ (C01)	501
3	พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน (C03)	501
4	รัฐวิสาหกิจ (C02)	501

จากตารางที่ 3 จะพบว่าแต่ละคลาสจะมีจำนวนรายการของข้อมูลที่แตกต่างกันส่วนคลาสพนักงานองค์กรต่างประเทศ/ระหว่างประเทศนั้นไม่มีจำนวนรายการดั่งนั้น งานวิจัยนี้จะเหลือจำนวนคลาสทั้งหมดอยู่ 4 คลาสดังต่อไปนี้ 1) ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ จำนวน 501 รายการ 2) ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ จำนวน 501 รายการ 3) พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน จำนวน 501 รายการ และ 4) รัฐวิสาหกิจ จำนวน 501 รายการ ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Over sampling ปรับค่าพารามิเตอร์ดังนี้ `weka.filters.supervised.instance.Resample -B 1.0 -S 1 -Z 100.0`

ตารางที่ 4 ชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุล (D3)

ลำดับที่	คลาส	จำนวนข้อมูล
1	ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ (C04)	343
2	ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ (C01)	343
3	พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน (C03)	343
4	รัฐวิสาหกิจ (C02)	343

จากตารางที่ 4 จะพบว่าแต่ละคลาสจะมีจำนวนรายการของข้อมูลที่แตกต่างกันส่วนคลาสพนักงานองค์กรต่างประเทศ/ระหว่างประเทศนั้นไม่มีจำนวนรายการดั่งนั้น งานวิจัยนี้จะเหลือจำนวนคลาสทั้งหมดอยู่ 4 คลาสดังต่อไปนี้ 1) ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ จำนวน 343 รายการ 2) ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ จำนวน 343 รายการ 3) พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน จำนวน 343 รายการ และ 4) รัฐวิสาหกิจ จำนวน 343 รายการ ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Under sampling ปรับค่าพารามิเตอร์ดังนี้ `weka.filters.supervised.instance.SpreadSubsample -M 1.0 -X 0.0 -S 1`

ตารางที่ 5 ชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุล (D4)

ลำดับที่	คลาส	จำนวนข้อมูล
1	ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ (C04)	735
2	ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ (C01)	702
3	พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน (C03)	657
4	รัฐวิสาหกิจ (C02)	686

จากตารางที่ 5 จะพบว่าแต่ละคลาสจะมีจำนวนรายการของข้อมูลที่แตกต่างกันส่วนคลาสพนักงานองค์กรต่างประเทศ/ระหว่างประเทศนั้นไม่มีจำนวนรายการดั่งนั้น งานวิจัยนี้จะเหลือจำนวนคลาสทั้งหมดอยู่ 4 คลาสดังต่อไปนี้ 1) ดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ จำนวน 735 รายการ 2) ข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ จำนวน 702 รายการ 3) พนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน จำนวน 657 รายการ และ 4) รัฐวิสาหกิจ จำนวน 686 รายการปรับความไม่สมดุลด้วย

เทคนิค SMOTE ปรับค่าพารามิเตอร์ดังนี้ `weka.filters.supervised.instance.SMOTE -C 2 -K 5 -P 100.0 -S 1`

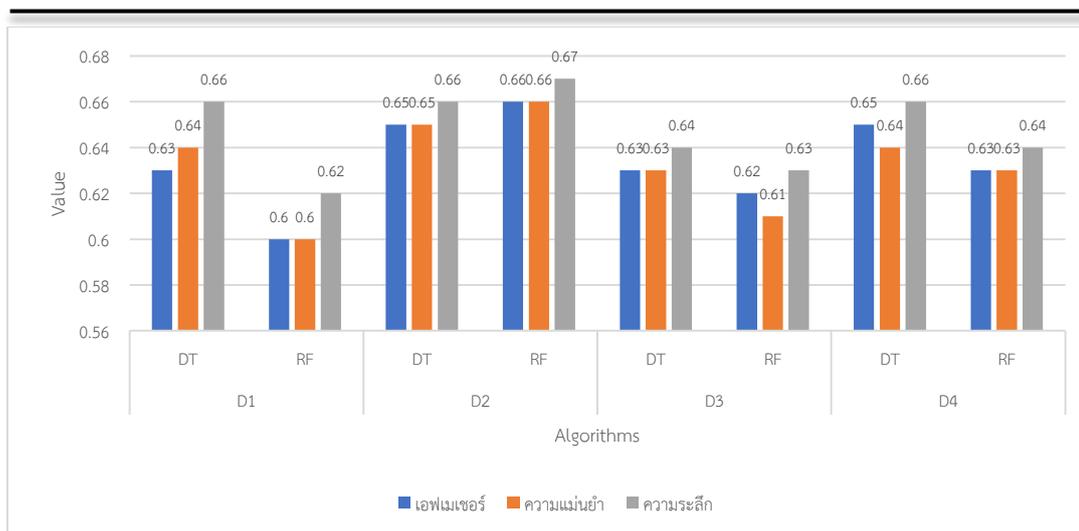
แต่ละคลาสจะมีจำนวนรายการของข้อมูลที่แตกต่างกันส่วนคลาสพนักงานองค์การต่างประเทศ/ระหว่างประเทศนั้นไม่มีจำนวนรายการเลยดังนั้น งานวิจัยนี้จะเหลือจำนวนคลาสทั้งหมดอยู่ 4 คลาสดังแสดงตารางที่ 3 - 5

2) ผลการสร้างโมเดลพยากรณ์และการประเมินโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส โดยนำข้อมูลที่เตรียมไว้ D1, D2, D3 และ D4 มาทำการจำแนกข้อมูลด้วยเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจและ เทคนิคแรนดอมฟอเรส โดยใช้โปรแกรม WEKA แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน 1) ส่วนเรียนรู้ (Training Set) และ 2) ส่วนทดสอบ (Test Set) แบบ Cross Validation 10-Folds จากนั้นทำการเปรียบเทียบผลการจำแนกข้อมูลจากทั้งสองวิธีพบว่า การเปรียบเทียบการจำแนกข้อมูลแยกตามชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลและข้อมูลที่ผ่านการปรับสมดุลของข้อมูลแล้ว ด้วยเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจและเทคนิคแรนดอมฟอเรส เปรียบเทียบประสิทธิภาพกันโดยใช้ค่าความแม่นยำ ค่าความระลึกลับ ค่าเอฟเมเชอร์ และค่าความถูกต้อง ผลแสดงดังตารางที่ 6 ภาพที่ 3 และภาพที่ 4

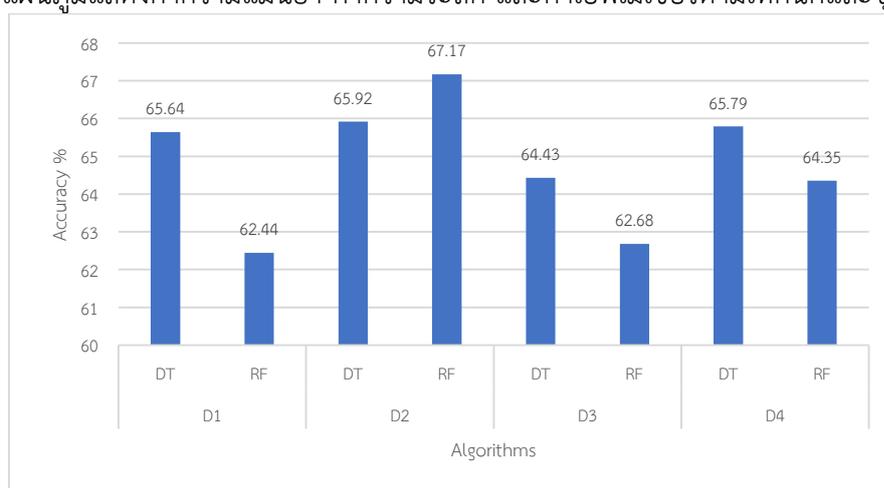
ตารางที่ 6 ตารางการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การจำแนกข้อมูลของโมเดลพยากรณ์

ที่	ชุดข้อมูล	เทคนิค	ความถูกต้อง (%)	เอฟเมเชอร์	ความแม่นยำ	ความระลึกลับ
1	D1	DT	65.64	0.63	0.64	0.66
		RF	62.44	0.60	0.60	0.62
2	D2	DT	65.92	0.65	0.65	0.66
		RF	67.17	0.66	0.66	0.67
3	D3	DT	64.43	0.63	0.63	0.64
		RF	62.68	0.62	0.61	0.63
4	D4	DT	65.79	0.65	0.64	0.66
		RF	64.35	0.63	0.63	0.64

จากตารางที่ 6 พบว่าโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Over sampling จะให้ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่สูงกว่า ชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Under sampling ชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค SMOTE และชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุล ผลการพยากรณ์ของโมเดลจากชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Over sampling จะพบว่าเทคนิคแรนดอมฟอเรสให้ค่าถูกต้องสูงที่สุด คือ 67.17% รองลงมาคือเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจค่าความถูกต้อง 65.92% ผลการพยากรณ์ของโมเดลจากชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Under sampling จะพบว่าเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจให้ค่าถูกต้องสูงที่สุด คือ 64.43% รองลงมาคือเทคนิคแรนดอมฟอเรสค่าความถูกต้อง 62.68% ผลการพยากรณ์ของโมเดลจากชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค SMOTE จะพบว่าเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจให้ค่าถูกต้องสูงที่สุด คือ 65.79% รองลงมาคือเทคนิคแรนดอมฟอเรสค่าความถูกต้อง 64.35% และผลการพยากรณ์ของโมเดลจากชุดข้อมูลที่ไม่ปรับความไม่สมดุลของข้อมูลจะพบว่าเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจให้ค่าถูกต้องสูงที่สุด คือ 65.64% รองลงมาคือเทคนิคแรนดอมฟอเรสค่าความถูกต้อง 62.44%

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงค่าความแม่นยำ ค่าความระลึก และค่าเอพเมเซอร์ตามเทคนิคและชุดข้อมูล

ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงค่าความถูกต้องตามเทคนิคและชุดข้อมูล

อภิปรายผล

ผลการศึกษาโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส ใช้ข้อมูลภาวะการมีงานทำของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 – 2561 เป็นจำนวน 2,005 รายการ ทำการปรับสมดุลของชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลของคลาสทั้ง 4 คลาสด้วย 1) เทคนิค Over sampling ได้ชุดข้อมูลทั้งหมด 2,004 รายการ แยกตามคลาสดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ 501 รายการ คลาสข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ 501 รายการ คลาสพนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน 501 รายการ และคลาสรัฐวิสาหกิจ 501 รายการ 2) เทคนิค Under sampling ได้ชุดข้อมูลทั้งหมด 1,372 รายการ แยกตามคลาสดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ 343 รายการ คลาสข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ 343 รายการ คลาสพนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน 343 รายการ และคลาสรัฐวิสาหกิจ 343 รายการ และ 3) เทคนิค SMOTE ได้ชุดข้อมูลทั้งหมด 2,780 รายการ แยกตามคลาสดำเนินธุรกิจอิสระ/เจ้าของกิจการ 735 รายการ คลาสข้าราชการ /เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ 702 รายการ คลาสพนักงานบริษัท/องค์กรธุรกิจเอกชน 657 รายการ และคลาสรัฐวิสาหกิจ 686 รายการ และสร้างโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วย 2 เทคนิคคือ เทคนิคต้นไม้ตัดสินใจและ เทคนิคแรนด

อมฟอเรส แล้วประเมินประสิทธิภาพโมเดลจากทั้ง 2 เทคนิคพบว่าเทคนิคแรนดอมฟอเรส ให้ประสิทธิภาพในการพยากรณ์สูงที่สุด บนชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลด้วยเทคนิค Over sampling คือให้ ค่าความถูกต้องร้อยละ 67.17 ค่าความแม่นยำ 0.66 ค่าความระลึก 0.67 และค่าเอฟเมเชอร์ 0.66

การศึกษาโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส ผู้วิจัยได้นำชุดข้อมูลแบบไม่ปรับสมดุลและชุดข้อมูลที่ปรับสมดุลมาทำการเปรียบเทียบการจำแนกข้อมูลระหว่างชุดข้อมูลทั้งสองประเภทชุดข้อมูล โดยวิธีการทำเหมือนข้อมูลโดยใช้ 2 เทคนิค ได้แก่เทคนิควิธีต้นไม้ตัดสินใจ (Decision Tree : DT) และเทคนิคแรนดอมฟอเรส (Random Forest : RF) พบว่าชุดข้อมูลที่ปรับความไม่สมดุลของข้อมูลด้วยเทคนิค Over Sampling และใช้เทคนิคการจำแนกข้อมูลด้วยเทคนิคแรนดอมฟอเรสเป็นเทคนิคที่ให้ประสิทธิภาพมากที่สุด สามารถนำโมเดลนี้ไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เพื่อจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลประเภทอื่น ๆ ได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจำแนกข้อมูลด้วยเทคนิคเหมือนข้อมูลที่ใช้ชุดข้อมูลแบบหลายคลาส สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ของโมเดลให้สูงขึ้นได้ด้วยการปรับสมดุลของชุดข้อมูลก่อน ด้วยเทคนิคการสุ่มข้อมูล และเทคนิคการจำแนกข้อมูล โดยใช้เทคนิคการสุ่มข้อมูลแบบ Over sampling ร่วมกับเทคนิคการจำแนกข้อมูลแบบแรนดอมฟอเรส

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาโมเดลพยากรณ์อาชีพนักศึกษาทางธุรกิจด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเรียนรู้บนชุดข้อมูลที่ไม่สมดุลแบบหลายคลาส จากโมเดลการพยากรณ์อาชีพ สามารถนำโมเดลนี้ไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เพื่อจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลประเภทอื่น ๆ หรือนำไปพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการแนะแนวอาชีพ การทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรพิจารณาเทคนิคการสร้างตัวแบบการพยากรณ์ที่หลากหลาย การปรับแต่งค่าพารามิเตอร์ และจำนวนข้อมูลที่มากขึ้น เพื่อให้การพยากรณ์มีความถูกต้องและแม่นยำยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กองวิจัยตลาดแรงงาน. (2559). [ออนไลน์]. การเตรียมความพร้อมการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4.[สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2559].
จาก <http://lmi.doe.go.th/index.php/research/525-research48>.
- กองวิจัยตลาดแรงงานและกองส่งเสริมการมีงานทำ. (2557). แนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปี ข้างหน้า พ.ศ. 2558-2560. รายงานวิจัย. กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.
- กิตติพงษ์ ชมบุญ. (2016). เทคนิคการค้นหาคาสที่ค้นพบได้ยากสำหรับข้อมูลที่ขนาดแตกต่างกันมาก. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชัชชฎา วันดี. (2557). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนิสิตระดับปริญญาตรีหลังสำเร็จ

การศึกษา โดยใช้เทคนิคเหมืองข้อมูล. ปริญญาณิพนธ์ หลักสูตรวิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุกฤษ ปัจฉิม. (2546). การประยุกต์ใช้เทคนิคการทำเหมืองข้อมูลในการทำนายระดับน้ำสูงสุด.

วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

Chawla, N. V. (2005). Data Mining for Imbalanced Datasets : An Overview. In O. Maimon & L. Rokach (Eds.), Data Mining and Knowledge Discovery Handbook ,853-867. Boston, MA: Springer US.

Chawla, N. V., Bowyer, K. W., Hall, L. O., & Kegelmeyer, W. P. (2002). SMOTE: synthetic minority over-sampling technique. J. Artif. Int. Res., 16(1), 321-357.

Elhassan T, Aljurf M, Al-Mohanna F & Shoukri M. (2016). Classification of Imbalance Data using Tomek Link (T-Link) Combined with Random Under-sampling (RUS) as a Data Reduction Method. Journal of Informatics and Data Mining, 1, 1 – 12.

Guillaume Lemaître, Fernando Nogueira & Christos K. Aridas. (2017). Imbalanced-learn: A Python Toolbox to Tackle the Curse of Imbalanced Datasets in Machine Learning. Journal of Machine Learning Research, 18, 1 – 5.

Raisul Islam Rashu, Naheena Haq & Rashedur M Rahman. (2014). Data Mining Approaches to Predict Final Grade by Overcoming Class Imbalance Problem. International Conference on Computer and Information Technology (ICIT), 17, 14 – 19.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ได้มาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาของบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วทุกครั้ง
4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารชัยภูมิปริทรรศน์แล้ว
5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ใต้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาขอบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 **ทางไปรษณีย์** ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

4.2 **ทาง Email** โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ phayalae@mcu.ac.th

4.3 **ทาง website** โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน